

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Davida Uhlíře, soudkyně zpravodajky Kateřiny Šimáčkové a soudce Tomáše Lichovníka o ústavní stížnosti stěžovatele **S. B.**, zastoupeného JUDr. Klárou A. Samkovou, Ph.D., advokátkou se sídlem Španělská 742/6, Praha 2, proti usnesení Nejvyššího soudu České republiky č. j. 6 Tdo 703/2015-70 ze dne 16. 7. 2015, rozsudku Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 To 12/2015 ze dne 3. 3. 2015, rozsudku Krajského soudu v Praze č. j. 6 T 32/2014-590 ze dne 27. 10. 2014 a usnesení Krajského soudu v Praze č. j. 6 T 32/2014-774 ze dne 14. 9. 2015, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Praze jako účastníků řízení a Nejvyššího státního zastupitelství a Krajského státního zastupitelství v Praze jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Krajského soudu v Praze č. j. 6 T 32/2014-590 ze dne 27. 10. 2014, rozsudkem Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 To 12/2015 ze dne 3. 3. 2015, usnesením Nejvyššího soudu České republiky č. j. 6 Tdo 703/2015-70 ze dne 16. 7. 2015 a usnesením Krajského soudu v Praze č. j. 6 T 32/2014-774 ze dne 14. 9. 2015 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces a presumpce neviny, zaručené článkem 36 odst. 1 a článkem 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

O d ů v o d n ě n í :

I. Rekapitulace ústavní stížnosti a předchozího průběhu řízení ve věci

1. Ve včasné a řádně podané ústavní stížnosti, doručené Ústavnímu soudu dne 3. 11. 2015, se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozsudků Krajského soudu v Praze a Vrchního soudu v Praze a usnesení Nejvyššího soudu v celém rozsahu z důvodu porušení svých ústavně zaručených práv, konkrétně práva na život dle čl. 6 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), práva na soudní ochranu a na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, zásady rovnosti účastníků řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny, práva na veřejné projednání své věci bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a práva vyjádřit ke všem prováděným důkazům dle čl. 38 odst. 2 Listiny, zásady dle čl. 39 Listiny, podle které jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku lze za jeho spáchání uložit, a dále práva na spravedlivý proces dle čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a zásady žádný trest bez zákona dle čl. 7 odst. 1 Úmluvy.

2. Z ústavní stížnosti a jejích příloh, jakož i z vyžádaného spisu Krajského soudu v Praze (dále též „soud prvního stupně“ nebo „nalézací soud“) sp. zn. 6 T 32/2014 vyplývají následující skutečnosti. Rozsudkem Krajského soudu v Praze č. j. 6 T

32/2014-590 ze dne 27. 10. 2014 byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání trestného činu vraždy podle § 140 odst. 1 trestního zákoníku ve stádiu pokusu podle § 21 odst. 1 trestního zákoníku, kterého se dopustil tak, že dne 10. 12. 2013 v době kolem 6:00 hodin v obci Herink, okres Praha–východ, ve svém rodinném domě v prostoru vstupní haly vystřelil v úmyslu jiného usmrtit ze své legálně držené zbraně přes neprůhledné vstupní dveře směrem ven, kde stáli příslušníci Útvaru rychlého nasazení Policie České republiky (dále jen „policejní orgán“, „policie“ nebo „URNA“), kteří se v rámci domovní prohlídky prováděné na základě příkazu vydaného Obvodním soudem pro Prahu 9 dne 6. 12. 2013 sp. zn. 20 Nt 160/2013 snažili vstoupit do domu a za tím účelem naráželi tzv. beranidlem do vstupních dveří, přičemž střela narazila do rámu dveří, pronikla jím a zasáhla za nimi se nacházejícího příslušníka URNA do opasku a ochranné vesty a způsobila mu tečné střelné poranění v oblasti lopaty kosti kyčelní vpravo, přičemž zraňující efekt střely byl snížen předchozím průnikem rámem dveří, a pokud by střela nebyla zbrzděna tímto rámem, ranivý efekt by byl vysoký a střela mohla zasáhnout důležité orgány v dolní části břicha a pánve, zejména velké cévy, což by vedlo k okamžitému krvácení do dutiny břišní s rozvojem život ohrožujícího úrazového krvácivého šoku a smrt by bylo možné odvrátit jen poskytnutím okamžité odborné a specializované lékařské péče. Stěžovateli byl za tento trestný čin uložen podle § 140 odst. 1 trestního zákoníku za použití § 58 odst. 1 trestního zákoníku trest odnětí svobody v trvání pěti let, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. c) trestního zákoníku zařazen do věznice s ostrahou. Podle § 70 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku mu byl uložen trest propadnutí věci – pistole Glock, model 19, ráže 9 mm Luger. Podle § 228 odst. 1 trestního řádu mu byla uložena povinnost nahradit poškozené České republice – Ministerstvu vnitra škodu ve výši 9 030 Kč.

3. O odvolání stěžovatele proti tomuto rozsudku bylo rozhodnuto rozsudkem Vrchního soudu v Praze (dále též „odvolací soud“) sp. zn. 7 To 12/2015 ze dne 3. 3. 2015 tak, že odvolací soud odvolání zčásti vyhověl a podle § 258 odst. 1 písm. e), f), odst. 2 trestního řádu napadený rozsudek zrušil ve výroku o trestu odnětí svobody a ve výroku o náhradě škody. Podle § 259 odst. 3 trestního řádu pak bylo nově rozhodnuto tak, že za uvedený trestný čin, ohledně něhož zůstal výrok o vině v napadeném rozsudku nezměněn, se stěžovateli ukládá trest odnětí svobody v trvání čtyř roků, pro jehož výkon byl stěžovatel zařazen do věznice s ostrahou.

4. Proti rozsudku odvolacího soudu ze dne 3. 3. 2015 podal stěžovatel k Nejvyššímu soudu (dále též „dovolací soud“) dovolání opírající se o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) trestního řádu ve spojení s § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu. K dovolání stěžovatele se vyjádřil státní zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupce NSZ“) v tom smyslu, že soudy obou stupňů hodnotily důkazy různým způsobem a z rozdílných důvodů také odmítly stěžovatelovu obhajobu poukazující na přítomnost podmínek putativní obrany, přičemž dospěly k nesprávným závěrům. Státní zástupce se neztotožnil s tím, že ze strany stěžovatele mělo dojít k excesu z mezí nutné obrany, protože snahu o vniknutí do obydlí nelze kvalifikovat toliko jako přípravu k přečinu porušování domovní svobody, nýbrž jako pokus o tento přečin. K naplnění podmínek nutné obrany přitom postačí právě pouhá hrozba útoku a není třeba, aby útok již probíhal. Dle státního zástupce nebylo nalézacím soudem prokázáno, že si stěžovatel byl vědom či dokonce měl být vědom, že osoby, které se dobývaly do jeho obydlí, byli policisté, a pakliže proti nim zasáhl výstřelem z legálně držené zbraně, jednal v intencích nutné obrany podle § 29 odst. 1 trestního zákoníku, a jeho jednání tak nemůže být trestným činem. Státní zástupce proto navrhl

rozsudky soudů obou stupňů zrušit a stěžovatele podle § 226 písm. b) trestního řádu zprostit obžaloby. Nejvyšší soud však usnesením č. j. 6 Tdo 703/2015-70 ze dne 16. 7. 2015 dovolání stěžovatele odmítl podle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu jako zjevně neopodstatněné.

5. Porušení svých základních práv stěžovatel spatřuje ve vícero rovinách. Předně argumentuje protiústavností trestněprávního postihu jednání, jež nebylo vedeno úmyslem jiného usmrtit, nýbrž směřovalo k ochraně vlastního života i životů členů rodiny, a to za situace, kdy byl stěžovatel náhle probuzen neočekávanými silnými podněty, hlukem a použitím síly neznámými osobami proti vstupním dveřím jeho rodinného domu, což vyhodnotil jako bezprostřední útok. Za této situace stěžovateli nezbývalo nic jiného než reagovat takovým způsobem, jež jeho základní pudy vyhodnotily jako jediný adekvátní a způsobitý k účinné ochraně jeho rodiny. Stěžovatel v době činu neměl ponětí, že za dveřmi jeho domu stojí policejní orgán vykonávající domovní prohlídku, a v souladu s právem svépomocí vykonával legitimní ochranu života, majetku a domovní svobody. Domovní prohlídka navíc byla dle stěžovatele provedena nezákonným, surovým a bezohledným způsobem. Soudy však aspektu nepřiměřenosti provedení prohlídky nevěnovaly dostatečnou pozornost, ačkoli jeho zohlednění bylo podle stěžovatele nutným předpokladem správného skutkového posouzení děje a zároveň pohnutky činu.

6. Stěžovatel je přesvědčen, že napadenými rozhodnutími soudy porušily základní zásadu *nullum crimen sine lege*, neboť v rozporu se zákonem posoudily jeho jednání jako trestný čin vraždy, ačkoli jednoznačně naplňovalo znaky putativní nutné obrany. Stěžovatel poukazuje na to, že v souladu s odbornou teorií je při posuzování nutné obrany třeba zvláštním způsobem přihlížet k subjektivnímu vnímání nebezpečí, tj. útoku, osobou nebezpečí odvracející. Soudy by tedy podmínky nutné obrany měly posuzovat především z hlediska představ osoby, která se brání (Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I, § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 405). Celý skutkový děj a jeho okolnosti by přitom měly být posuzovány komplexně, v konkrétním čase a na konkrétním místě. Právní posouzení stěžovatelova jednání jako putativní nutné obrany dle něj podporuje taktéž znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví klinická psychologie, který byl v řízení zpracován a podle kterého mohly okolnosti předcházející skutku vést k dezorientaci a snížené schopnosti stěžovatele plně racionálně kontrolovat vlastní chování. To ovšem obecné soudy při posuzování zavinění nevzaly dostatečně v potaz.

7. Stěžovatel rovněž poukazuje na doktrinální a judikatorní pojetí zásady *nullum crimen sine lege*, jež je jedním ze základních pilířů trestního práva. V právním státě není myslitelné odsoudit osobu pro skutek, jenž podle trestního práva není v době, kdy bylo jednání uskutečněno, trestným činem. Vina pachatele může být konstatována jen ohledně takového jednání, o němž mohl pachatel v době, kdy se ho dopouštěl, důvodně předpokládat, že jde o jednání trestné.

8. Stěžovatel obsáhle polemizuje se způsobem, jakým obecné soudy hodnotily klíčové důkazy, a se závěry, které z nich vyvodily. Poukazuje na to, že i prvostupňový soud konstatoval, že během dokazování – včetně uskutečnění vyšetřovacího pokusu – se nepodařilo bezpečně potvrdit, že stěžovatel mohl během zásahu slyšet prohlášení „Policie“, a že jeho obhajoba založená na domněnce útoku neznámých osob nebyla přesvědčivě vyvrácena. Dle stěžovatele soud prvního stupně nevyvrátil jeho obhajobu v

tom směru, že se dopustil jednání v putativní nutné obraně, a může tak být odpovědný nanejvýš za nedbalostní jednání (srov. § 18 odst. 4 trestního zákoníku). Odvolací soud se pak v odůvodnění svého rozhodnutí otázce subjektivní stránky nevěnoval vůbec. Stěžovatel dále poukazuje na skutkové okolnosti, ze kterých je patrné, že z jeho strany muselo jít o putativní nutnou obranu. Právní kvalifikaci jeho činu nelze dle stěžovatele označit jinak než za účelovou a natolik přísnou a chybnou, že dalece přesahuje principy spravedlivého právního státu.

9. Další stěžovatelova výtka se týká tvrzeného porušení práva na spravedlivý proces v řízení o dovolání. Stěžovatel podal proti rozsudku odvolacího soudu dovolání k Nejvyššímu soudu dne 5. 5. 2015. Dne 7. 5. 2015 byla obhájkyňe stěžovatele vyzvána, aby soudu sdělila, zda souhlasí s projednáním dovolání v neveřejném zasedání, na což odpověděla, že odsouzený trvá na veřejném projednání dovolání. Dne 7. 7. 2015 obhájkyňe stěžovatele odeslala dovolacímu soudu žádost o zaslání vyjádření Nejvyššího státního zastupitelství k podanému dovolání, neboť stěžovateli nebylo doposud známo. Podáním ze dne 27. 7. 2015 pak stěžovatel své dovolání doplnil o další argumenty. Dne 3. 8. 2015 bylo obhájkyňi stěžovatele, spolu s průvodním přípisem Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2015, doručeno vyjádření státního zástupce NSZ ze dne 2. 6. 2015. V něm se státní zástupce ztotožnil s obhajobou ohledně právního posouzení skutku jako putativní nutné obrany a navrhl, aby byly rozsudky soudu prvního stupně a odvolacího soudu zrušeny a stěžovatel byl zproštěn obžaloby. Státní zástupce dále vyslovil souhlas s projednáním dovolání v neveřejném zasedání. V reakci na toto vyjádření státního zástupce podal stěžovatel prostřednictvím své obhájkyňe dne 5. 8. 2015 dovolacímu soudu své stanovisko, ve kterém soudu sdělil, že se s názorem státního zástupce plně ztotožňuje a vzhledem k němu netrvá na projednání dovolání ve veřejném zasedání a souhlasí s jeho projednáním v zasedání neveřejném. Dne 4. 9. 2015 bylo obhájkyňi stěžovatele doručeno usnesení Nejvyššího soudu datované již dnem 16. 7. 2015, č. j. 6 Tdo 703/2015-70, jímž bylo podané dovolání odmítnuto.

10. Stěžovatel v prvé řadě kritizuje, že Nejvyšší soud jej uvedl v omyl ohledně fáze, v níž se řízení nachází, když až zhruba dva týdny poté, co ve věci bylo údajně rozhodnuto, mu zaslal vyjádření státního zástupce, čímž u něj vyvolal dojem, že ve věci ještě nebylo rozhodnuto. Tímto postupem stěžovateli rovněž neumožnil vyjádřit se ke stanovisku státního zástupce, neboť v době, kdy tak stěžovatel činil, byl tento úkon již v podstatě nadbytečný. Krom toho stěžovatel upozorňuje, že pokud by si jeho obhájkyňe sama telefonicky nezjistila, že se toto stanovisko již na dovolacím soudě nachází, a nepožádala by písemně o jeho zaslání, vůbec by se o něm nedozvěděla. Stěžovatel zdůrazňuje, že bylo nepochybně jeho právem jako dovolatele seznámit se stanoviskem obžaloby (Nejvyššího státního zastupitelství) a mít možnost na něj reagovat, a to obzvláště za situace, kdy ono stanovisko pro něj mělo zcela zásadní význam, neboť se státní zástupce přiklonil na stranu obhajoby a navrhl stěžovateli zprostit obžaloby. Nejvyšší soud se však podle stěžovatele záměrně vyhnul povinnosti vypořádat se s jeho vyjádřením i doplněním dovolání, a to tím, že své rozhodnutí o odmítnutí dovolání podle stěžovatel antedatoval, přičemž k tomuto závěru stěžovatele vede zejména značný časový rozestup mezi vydáním rozhodnutí a jeho doručením stěžovatelově obhájkyňi. Shora popsáním postupem Nejvyšší soud podle stěžovatele porušil zásady rovnosti účastníků řízení a kontradiktorního charakteru řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny a čl. 6 Úmluvy.

11. Stěžovatel též poukazuje na to, že usnesení o odmítnutí dovolání nerespektuje požadavky na řádné a úplné odůvodnění rozhodnutí, vyplývající z práva na spravedlivý proces i z trestního řádu (§ 125 odst. 1 a § 138 trestního řádu). Dovolací soud se totiž ve svém usnesení vůbec nezabýval podaným vyjádřením státního zástupce NSZ, nijak na něj argumentačně nereagoval a nevypořádal se s ním; toliko konstatoval jeho obsah. Přitom v daném případě lze ono vyjádření považovat za stěžejní, neboť státní zástupce se v něm se neobvykle shodl s návrhem obhajoby na zproštění obžaloby z důvodu posouzení jednání stěžovatele jako putativní nutné obrany. Napadené usnesení dovolacího soudu tak stěžovatel považuje za zcela nepřesvědčivé.

12. Stěžovatel přípisem ze dne 16. 11. 2015 svou ústavní stížnost rozšířil napadením usnesení Krajského soudu v Praze č. j. 6 T 32/2014-774 ze dne 14. 9. 2015, kterým mu byla stanovena povinnost uhradit náklady trestního řízení za bezvýsledně podané dovolání ve výši 10 000 Kč, neboť se jedná o rozhodnutí akcesorické k rozhodnutím ústavní stížností již dříve napadeným. Zároveň stěžovatel Ústavnímu soudu navrhl odložit vykonatelnost tohoto usnesení s poukazem na absenci příjmů a zoufalou finanční situaci své nejbližší rodiny.

II. Vyjádření účastníků řízení

13. K ústavní stížnosti se k výzvě Ústavního soudu vyjádřili účastníci řízení a vedlejší účastníci řízení.

14. Krajský soud v Praze ve vyjádření odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku a uvedl, že ústavní stížnost nepovažuje za důvodnou. I přes rozsáhlý shromážděný důkazní materiál včetně znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a klinické psychologie k osobě stěžovatele nebylo možno učinit jednoznačné závěry, přičemž další důkazy, které by umožňovaly přetrvávající pochybnosti odstranit, již k dispozici nebyly. Při existenci více reálných verzí soud vycházel vždy z verze pro obžalovaného nejprůzračnější v souladu se zásadou in dubio pro reo.

15. Vrchní soud v Praze navrhl ústavní stížnost zamítnout. Uvedl, že způsob zákroku útvarem URNA byl zvolen vzhledem k možné nebezpečnosti stěžovatele, což se také mělo potvrdit samotným průběhem zákroku. Stěžovatelovy námitky dle odvolacího soudu pomíjejí ustanovení § 84 trestního řádu poslední věty, dle které předchozího výsledku před vykonáním domovní prohlídky není třeba, jestliže věc nesnese odkladu a výsledek nelze provést okamžitě. K tvrzené vyděšenosti, překvapení a nevědomosti stěžovatele pak vrchní soud upozornil, že stěžovatel, ačkoliv se měl právě probudit, reagoval bleskově, jednoznačně a přesně, a dále poukázal i na jiné „zásadní a neodstranitelné rozpory“ ve výpovědích celé rodiny stran toho, kdo koho vzbudil atd. Soud považuje argumentaci obhajoby za „demagogické spekulace, v podstatě ‚násilně‘ roubující některá ustanovení právního řádu na projednávaný případ“. Rovněž uvedl, že senát rozhodující ve věci se neskládal z naprostých začátečníků, ale ze zkušených soudců, již mají na mysli především spravedlivé rozhodnutí.

16. Nejvyšší soud ve svém vyjádření navrhl ústavní stížnost odmítnout, neboť stěžovatel v ní uplatnil námitky, se kterými se již vypořádaly obecné soudy. K podezření z antidatování rozhodnutí uvedl, že jednání se uskutečnilo a ve věci bylo rozhodnuto dne 16. 7. 2015, přičemž lhůta k vyhotovení rozhodnutí byla z důvodu čerpání dovolené prodloužena do dne 21. 8. 2015, kdy skutečně došlo k vypravení

spisu. K námitce týkající se nedoručení vyjádření státního zástupce NSZ obhájkyňi stěžovatele dovolací soud poukázal na to, že taková povinnost soudu ze zákona nevyplývá. Porušení práva na spravedlivý proces v souvislosti s tímto problémem považuje za diskutabilní.

17. Krajské státní zastupitelství v Praze ve svém vyjádření uvedlo, že stěžovatelovy námitky ohledně porušení základních lidských práv a svobod pouze rozporují hodnocení důkazů provedených před obecnými soudy. Soudy však provedené důkazy hodnotily i s ohledem na uplatněné argumenty ve prospěch stěžovatele. Státní zastupitelství se se závěry obecných soudů o tom, že je to právě stěžovatel, kdo zasáhl do práv zasahujících policistů na ochranu jejich života a zdraví, aniž by se jednalo o případ nutné obrany, ztotožňuje, neboť jsou dostatečně odůvodněné.

18. Vrchní státní zastupitelství v Praze se vzdalo postavení vedlejšího účastníka řízení o předložené ústavní stížnosti.

19. Nejvyšší státní zastupitelství ve vyjádření v podrobnostech odkázalo na své stanovisko ze dne 2. 6. 2015 k dovolání stěžovatele, jež vycházelo ze skutkových zjištění učiněných nalézacím a odvolacím soudem, podle kterých stěžovatel považoval zakročující policisty za zloděje. V takovém případě by se jednalo o putativní nutnou obranu, kterou je nutno posoudit podle pravidel pro posuzování skutkového omylu.

20. Ústavní osud se taktéž obrátil na Generální inspekci bezpečnostních sborů (dále též jen „GIBS“) s dotazem, zdali v souvislosti se zásahem URNA proběhlo nějaké její šetření. K tomu GIBS uvedla, že byla pouze vyrozuměna o zásahu proti podezřelé osobě (stěžovateli), při které došlo k výstřelu a zasažení policisty do oblasti břicha. V dané věci nebyla dána její věcná působnost.

21. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržená vyjádření stěžovateli k replice, neboť neobsahovala žádné nové závažné skutečnosti nebo argumenty, které by měly vliv na posouzení věci.

III. Posouzení ústavní stížnosti

22. Po zvážení argumentace obsažené v ústavní stížnosti i ve vyjádřeních účastníků a vedlejších účastníků řízení, obsahu napadených rozhodnutí i vyžádaného spisu Krajského soudu v Praze dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

23. Ústavní soud úvodem připomíná, že podle článku 83 Ústavy České republiky je soudním orgánem ochrany ústavnosti, není tedy součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Směřuje-li ústavní stížnost proti rozhodnutí soudu vydanému v soudním řízení, není proto samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení nebyly porušeny ústavními předpisy chráněné práva a svobody účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé.

A. Porušení práva na spravedlivý proces a presumpce nevinu při dokazování

24. Porušení svých ústavně zaručených práv spatřuje stěžovatel především v tom, že se obecné soudy nevyrovnaly s jeho obhajobou a provedené důkazy hodnotily jednostranně v jeho neprospěch. Napadená rozhodnutí jsou dle stěžovatele postižena extrémním nesouladem mezi zjištěným skutkovým stavem a právní kvalifikací stěžovatelova jednání. Argumenty, které vznesl v průběhu trestního řízení na svou obhajobu, se obecné soudy zabývaly jednostranně a účelově a jejich závěry nemají oporu v provedeném dokazování. Konkrétně stěžovatel obecným soudům vytýká, že v rozporu se zákonem posoudily jeho jednání jako trestný čin vraždy, ačkoli jednoznačně naplňovalo znaky putativní nutné obrany.

25. K namítaným vadám stran dokazování v trestním řízení Ústavní soud zvláště připomíná, že plně respektuje princip nezávislosti nalézacího, resp. odvolacího soudu (čl. 82 Ústavy), jejichž úkolem je hodnotit úplnost, věrohodnost a pravdivost důkazů ve smyslu § 2 odst. 5 a 6 trestního řádu. Ústavnímu soudu náleží posoudit toliko soulad stěžovatelem kritizovaného postupu obecných soudů s ústavními principy spravedlivého procesu. Ústavní soud může zrušit napadená rozhodnutí obecných soudů pouze tehdy, pokud dokazování v trestním řízení neprobíhalo v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 6 trestního řádu, popř. nebylo-li v řízení postupováno dle zásady oficiality, zásady vyhledávací, zásady materiální pravdy (§ 2 odst. 4 a 5 trestního řádu) a za respektování zásady presumpce nevinu (čl. 40 odst. 2 Listiny, § 2 odst. 2 trestního řádu), neboť tím dochází i k porušení práv zaručených čl. 36 odst. 1, případně i 37 odst. 3 Listiny.

26. Každé trestní stíhání v sobě bezpochyby zahrnuje střet mezi základními právy obviněného a veřejným zájmem reprezentovaným pravomocí státní moci označit jednání škodlivá pro společnost jako celek a pravomocí trestat pachatele takových jednání. Vzhledem k tomu, že samotné trestní stíhání, stejně jako z něho vzešlý trest představují vážný zásah do osobní svobody jednotlivce, a ostatně vyvolávají i další důsledky pro osobní život a životní osud jednotlivce, musí být pro takový zásah do základních práv a života jednotlivce dostatečně silné ospravedlnění. Veřejný zájem na zjištění viny a na uložení trestu působícím jako individuální i generální prevence legitimuje omezení osobní svobody jen při řádné aplikaci hmotného i procesního trestního práva. Z hlediska materiálně právního musí takové zakázané jednání představovat dostatečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a jeho jednotlivé znaky musejí být jednoznačně stanoveny zákonem. Z hlediska procesně právního pak musí být jednoznačně zjištěno a prokázáno, že se takové jednání objektivně stalo, že představuje skutečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a že odsouzená osoba je skutečně tou, která toto jednání spáchala nebo se na jeho páchání podílela. Tyto skutečnosti se přitom zjišťují a osvědčují skrze důkazní prostředky v trestním řízení (srov. nálezh sp. zn. I. ÚS 1095/15 ze dne 30. 7. 2015; veškerá citovaná judikatura Ústavního soudu je dostupná též v elektronické databázi na <http://nalus.usoud.cz>).

27. Ústavní soud je povolán posoudit otázku, zda při objasnění věci v rámci trestního řízení (a zejména při hodnocení důkazů) nedošlo k porušení zásady presumpce nevinu ve smyslu článku 40 odst. 2 Listiny. Presumpce nevinu je jeden z nejdůležitějších ústavněprávních principů trestního řízení v demokratickém právním státě. Dle čl. 40 odst. 2 Listiny je každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina

vyslovena. Princip presumpce nevinoty vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese konkrétní důkazní břemeno, přičemž je to nakonec obecný soud, na němž spočívá odpovědnost za náležité objasnění věci (srov. § 2 odst. 5 in fine trestního řádu).

28. Z presumpce nevinoty plyne též pravidlo in dubio pro reo, jemuž v rámci platných procesních předpisů odpovídá důvod pro zproštění obžaloby dle § 226 písm. a), c) trestního řádu. Podle tohoto pravidla platí, že není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny důvodné pochybnosti ve vztahu ke skutku či osobě pachatele, jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 3094/08 ze dne 29. 4. 2009 (N 103/53 SbNU 293), I. ÚS 910/07 ze dne 23. 9. 2008 (N 156/50 SbNU 389), I. ÚS 49/06 ze dne 20. 5. 2008 (N 92/49 SbNU 381), I. ÚS 429/03 ze dne 4. 12. 2003 (N 141/31 SbNU 257)]. Ani vysoký stupeň podezření sám o sobě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok [srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 398/97 ze dne 4. 6. 1998 (N 64/11 SbNU 125)]. Trestní řízení proto vyžaduje v tomto ohledu ten nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze od lidského poznání požadovat, alespoň tedy na úrovni obecného pravidla „prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost“ [srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 335/05 ze dne 6. 6. 2006 (N 116/41 SbNU 453)].

29. Ve své rozhodovací praxi týkající se presumpce nevinoty se Ústavní soud často opírá o judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. Evropský soud pro lidská práva vyžaduje, aby soudci nevycházeli z předem pojatého přesvědčení, že obviněný spáchal čin, který je mu kladen za vinu, aby důkazní břemeno spočívalo na obžalobě a aby případné pochybnosti byly využity ve prospěch obžalovaného (viz rozsudek ESLP ve věci *Lavents proti Lotyšsku* ze dne 28. 11. 2002 č. 58442/00, § 125; rozsudek ve věci *Melich a Beck proti České republice* ze dne 24. 7. 2008 č. 35450/04, § 49; rozsudek pléna ve věci *Barberá, Messegué a Jabardo proti Španělsku* ze dne 6. 12. 1988 č. 10590/83, § 77; srov. též Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 789).

30. Z ustálené judikatury Ústavního soudu dále vyplývá, že právu na spravedlivý proces odpovídá mimo jiné povinnost obecných soudů důkazní postup vyčerpávajícím způsobem popsat a logicky i věcně přesvědčivým způsobem odůvodnit. Uvedený požadavek zákonodárce vtělil do soustavy nároků kladených na odůvodnění rozsudku, resp. usnesení (§ 125 odst. 1 a § 134 odst. 2 trestního řádu). Trestní řád nároky na odůvodnění zvyrazňuje zejména pro případy, kdy si provedené důkazy vzájemně odporují. V situaci „tvrzení proti tvrzení“ je potřebné, a to jak z pohledu podústavního práva, tak i z pohledu práva ústavního, klást na soud zvýšené požadavky v souvislosti s vyvozením závěrů o tom, které skutečnosti vzal za prokázané, o které důkazy svá skutková zjištění opřel a jakými úvahami se řídil při hodnocení provedených důkazů [srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 532/01 ze dne 31. 1. 2002 (N 10/25 SbNU 69)]. Nejsou-li totiž zřejmé důvody rozhodnutí soudu, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, přičemž princip právního státu libovůli v rozhodování zakazuje.

31. Ústavní soud však zároveň opakovaně zdůraznil, že hodnocení samotného obsahu důkazů je ve výlučné kompetenci obecných soudů, které důkazy provedly. Ústavnímu soudu v zásadě nenáleží pravomoc ověřovat správnost skutkových zjištění a fakticky tak nahrazovat soud nalézací [srov. již nálezy ve věci sp. zn. III. ÚS 23/93 ze dne 1. 2. 1994 (N 5/1 SbNU 41)]. Uvedený závěr vyplývá mimo jiné i ze zásad

bezprostřednosti a ústnosti, uplatňujících se v trestním řízení před soudem (srov. § 2 odst. 11 a 12 trestního řádu). Z hlediska ústavněprávního přezkumu je významné, zda důkazy, o něž se napadené rozhodnutí opírá, tvoří logicky uzavřený celek a zda odůvodnění napadeného rozhodnutí nenesou znaky zřejmé libovůle. Ač tedy Ústavní soud zásadně nepřehodnocuje důkazy provedené obecnými soudy [usnesení sp. zn. II. ÚS 341/96 ze dne 25. 6. 1997 (N 84/8 SbNU 281)], opakovaně přistupuje ke kasaci rozhodnutí, v nichž nebyl důkazní postup pečlivě a úplně popsán a logicky a přesvědčivě odůvodněn [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 463/2000 ze dne 30. 11. 2000 (N 181/20 SbNU 267) a sp. zn. III. ÚS 181/2000 ze dne 23. 11. 2000 (N 175/20 SbNU 241)]. Obdobně Ústavní soud zasahuje v případech, kdy v soudním rozhodování byla učiněna skutková zjištění v extrémním nesouladu s provedenými důkazy [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257) a sp. zn. III. ÚS 166/95 ze dne 30. 11. 1995 (N 79/4 SbNU 255) či usnesení sp. zn. III. ÚS 376/03 ze dne 14. 1. 2004 (U 1/32 SbNU 451)].

32. Ústavní soud ve své judikatuře specifikoval, že „extrémní nesoulad“ je dán zejména tehdy, pokud skutková zjištění obecných soudů nemají žádnou obsahovou spojitost s provedenými důkazy nebo pokud z těchto důkazů při žádném z logicky přijatelných způsobů hodnocení nevyplývají, případně pokud hodnocení důkazů v napadeném rozhodnutí zcela absentuje [usnesení sp. zn. III. ÚS 359/05 ze dne 23. 9. 2005 (U 22/38 SbNU 579)]. Z odůvodnění rozhodnutí obecných soudů musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů (skutková zjištění jsou výsledkem provedení důkazů a jejich hodnocení) a právními závěry na nich vybudovanými. Příkladem svévolné aplikace jednoduchého práva je existence rozporu mezi skutkovými zjištěními a právem, které na ně bylo zcela nepatřičně aplikováno. Jedná se přitom i o situaci, kdy soudy nesprávně nebo nedostatečně zjistí skutkový stav a z takto pochybného stavu pak vyvozují právní závěry [nálezy III. ÚS 173/02 ze dne 10. 10. 2002 (N 127/28 SbNU 95)].

33. Po posouzení odůvodnění napadených rozhodnutí a spisového materiálu v projednávaném případě Ústavní soud dospěl k závěru, že zjištění a právní závěry obecných soudů naprosto nemohou obstát. Jelikož Ústavní soud respektuje výše artikulovanou zásadu, dle které nemůže nahrazovat činnost obecných soudů v trestním řízení tím, že by sám prováděl dokazování a zjišťoval tak skutkový stav, při posuzování věci bude přihlížet pouze ke skutkovým zjištěním, k nimž dospěly obecné soudy, pokud respektovaly mantinely, jež jim pro tuto činnost vymezuje trestní řád a zásady spravedlivého procesu.

34. Na základě skutkových zjištění z hlavního líčení lze konstatovat, že stěžovatel je bezpochyby osobou, která dne 10. 12. 2013 v době kolem 06.00 hodin poškozenému příslušníkovi URNA během policejního zásahu při výkonu domovní prohlídky způsobila poranění výstřelem ze své legálně držené pistole v prostoru vstupní haly svého rodinného domu přes neprůhledné vstupní dveře směrem ven v době, kdy věděla, že se přede dveřmi nacházejí nějaké osoby. Střela pouze náhodou zasáhla rám dveří, a tím byla zbrzděna. Pokud by k tomuto zbrzdění nedošlo, střela by mnohem větší intenzitou zasáhla poškozeného, mohla by zasáhnout i důležité orgány a přivodit život ohrožující úrazový krvácivý šok. K výstřelu ze zbraně se stěžovatel doznal a uvedený popis skutku vyplývá též z dalších důkazů, zejména znaleckých posudků z oboru kriminalistika, odvětví balistika a odvětví genetiky a biologie a z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství.

35. Zjištěné jednání stěžovatele dle názoru soudu prvního stupně naplnilo jak po stránce objektivní, tak i po stránce subjektivní skutkovou podstatu zvlášť závažného zločinu vraždy podle § 140 odst. 1 trestního zákoníku ve stádiu pokusu podle § 21 odst. 1 trestního zákoníku spáchaného ve formě nepřímého úmyslu dle § 15 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku.

36. Stěžovatel stran subjektivní stránky popsaného činu namítal, že výstřelem do uzavřených dveří bránil domnělému útoku skupiny v dané chvíli neidentifikovatelných pachatelů na svou osobu, jakož i na svou manželku a tři nezletilé dcery, jež se v dané chvíli nacházely v domě, a vystřelil v okamžiku, kdy tento útok trval. Podle stěžovatele bylo tudíž namístě posoudit jeho jednání podle zásad o skutkovém omylu pozitivním o okolnosti vylučující protiprávnost ve smyslu § 18 odst. 4 trestního zákoníku a čin hodnotit přinejhorším jako ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 148 odst. 1 trestního zákoníku.

37. Pro právní kvalifikaci stěžovatelova jednání tak bylo klíčové určit, zda toto jednání naplňovalo podmínky tzv. putativní nutné obrany, jak se hájil stěžovatel; tedy zda v okamžiku svého jednání se stěžovatel mohl důvodně, byť mylně, domnívat, že jsou splněny podmínky nutné obrany podle § 29 trestního zákoníku. Sporným přitom bylo zejména to, zda stěžovatel věděl, respektive vědět mohl a měl, že osoby, jež stály za dveřmi, byly policisté, tedy úřední osoby při výkonu své pravomoci.

38. Jak vyplývá z české trestněprávní nauky (srov. Šámal, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, str. 398–420), nutnou obranou podle § 29 trestního zákoníku se rozumí čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, přičemž nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Čin bránící se osoby při dodržení podmínek a mezi nutné obrany není trestným činem. Podstatou nutné obrany je odvrácení nebezpečí, které vzniká útokem směřujícím proti zájmu chráněnému trestním zákonem, a to činem, který by jinak byl trestným činem namířeným proti útočníkovi. Protože však obránce odvracející útok chrání tytéž zájmy, které chrání sám trestní zákoník, nejedná proti účelu trestního zákoníku, ale naopak ve shodě s ním. Může tak dojít ke střetu zájmů na ochraně různých společenských vztahů, a to zájmu, který byl napaden útokem (např. zdraví poškozeného obránce), na straně jedné a na druhé straně zájmu útočníka (např. zdraví nebo život útočníka), který je při nutné obraně obětován, aby tak byl odvrácen útok. Obecně lze tedy konstatovat, že nutná obrana je uplatněním práva proti bezpráví, při čemž svépomoc nahrazuje nedostatek ochrany zájmů chráněných trestním zákonem ze strany veřejné moci (nahrazuje vlastně zásah orgánů veřejné moci).

39. Podmínkou nutné obrany je, aby útok bezprostředně hrozil nebo trval. Podle okolností případu musí tedy být jasné, že útok musí bez prodlení a určitě následovat za hrozbou, přitom však nemusí být neočekávaný. Hrozba nemusí být vyslovena, postačí, když z okolností případu vyplývá (např. útočník sahá po zbrani). Útok ovšem nesmí být ukončen ani přerušen. Pokud útok tvoří skutkovou podstatu trestného činu, může hrozit již ve stádiu přípravy (§ 20), nebo dokonce při projevu úmyslu spáchat trestný čin (např. u osoby známé svou agresivitou), za podmínky, že hrozí bezprostředně. Zpravidla však bude počátek nutné obrany spadat vjedno s okamžikem, kdy útok přejde do stadia pokusu (§ 21), kdy jde již vždy o bezprostřední hrozbu útoku. Časový rozdíl mezi

počátkem nutné obrany a očekávaným prvním úderem útočníka bývá velmi krátký a závisí na povaze útoku.

40. Pakliže odvrácený útok není skutečný, ale domnělý, jedná se o tzv. putativní nutnou obranu, která se posuzuje podle zásad o skutkovém omylu (viz § 18 odst. 4 trestního zákoníku). Domníval-li se tedy pachatel mylně, že zde útok je, nepřičítá se mu trestný čin úmyslný, ale zjišťuje se, není-li v tom, že pachatel správně nerozpoznal situaci, nedbalost. Tak tomu bude v případě, jestliže pachatel sice nevěděl, že ve skutečnosti o útok nejde, avšak podle svých osobních poměrů a okolností měl a mohl rozpoznat, že jde jen o útok zdánlivý. **Při posuzování, zda určité jednání splňuje podmínky putativní nutné obrany, je přitom třeba vycházet z představy toho, kdo k obraně přikračuje** (srov. Solnař, J., Fenyk, J., Císařová, D. Systém českého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Novatrix, 2009, str. 126). **Neboli, závěr o naplnění či nenaplnění podmínek putativní nutné obrany musí odpovídat především tomu, jak se daná konkrétní situace, s ohledem na všechny své okolnosti, jevila právě obránci, nikoliv útočníkovi či třetímu nezúčastněnému pozorovateli, nezatiženému subjektivním vnímáním útoku ze strany obránce. Nerespektování tohoto pravidla může vést k odsouzení obránce v rozporu s čl. 39 Listiny, zakotvujícím zásadu nullum crimen sine lege, či čl. 40 odst. 2 Listiny, tj. presumpcí nevinny.**

41. Jestliže nejsou splněny všechny podmínky nutné obrany, ale jen některé, jedná se o vybočení z mezí nutné obrany neboli excus. Teorie i praxe rozlišuje excus intenzivní a excus extenzivní. U excusu intenzivního jde o excus co do míry obranného zákroku, neboť obrana nebyla zcela zjevně přiměřená způsobu útoku, přičemž tu může jít o nepoměr v intenzitě nebo ve způsobené škodě (zde pouze v případě mimořádného nepoměru). U excusu extenzivního jde o excus co do doby zákroku, neboť obrana nebyla provedena v době, kdy útok přímo hrozil nebo trval, přičemž se může jednat zejména o obranu předčasnou nebo o obranu provedenou v době, kdy již útok skončil. Při hodnocení předčasnosti nutné obrany je nicméně třeba mít na paměti, že případné prodloužení v obraně ji může učinit neúčinnou (srov. též Solnař, J., Fenyk, J., Císařová, D. Systém českého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Novatrix, 2009, str. 126).

42. Pokud v určitém případě nejsou zcela splněny podmínky nutné obrany, je třeba čin posuzovat podle obecných zásad, a to zejména též z hlediska jeho subjektivních znaků. V tomto ohledu může jít o čin z nedbalosti (např. obránce nepředpokládal, že pachatele – útočníka drobné krádeže – zabije nebo si neuvědomil, že útok již skončil, ač to vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl), nebo o čin úmyslný (např. obránce úmyslně pokračuje ve fyzickém ubližování útočníkovi ze msty i v době, když již útok skončil).

43. V nyní posuzovaném případě obecné soudy dospěly k závěru, že stěžovatelovo jednání nelze posoudit jako putativní nutnou obranu. Soud prvního stupně přitom na základě provedení dokazování při respektování zásady in dubio pro reo a ve shodě se stanoviskem obhajoby i obžaloby dospěl ke skutkovému zjištění, že stěžovatel při svém jednání – v situaci, kdy byl v brzkých ranních hodinách náhle probuzen sérií silných úderů do vstupních domovních dveří – byl v domnění, že se do jeho domu snaží vniknout zloději, a nevěděl, že se jedná o příslušníky policie, a tedy že střelnou zbraní útočí na úřední osobu při výkonu její pravomoci. Nicméně podle nalézacího soudu

nebyla v daném případě splněna podmínka přiměřenosti obrany, tj. došlo k intenzivnímu excesu z nutné obrany. Způsob použití zbraně podle něj nebyl adekvátní situaci, ale byl „zjevně nepřiměřený“, neboť nebyl ohrožen život nebo zdraví stěžovatele ani jeho rodiny, ale pouze majetek, jelikož stěžovatel útočníky považoval za zloděje.

44. S tímto závěrem nalézacího soudu, o intenzivním excesu z nutné obrany v daném případě, se podle Ústavního soudu nelze ztotožnit. Ústavní soud naopak v tomto ohledu přisvědčuje odvolacímu soudu, který tento závěr rovněž hodnotil jako zjevně nesprávný. Podle něj naopak stěžovatel mohl mít důvodnou obavu z násilného jednání osob, které se do domu snažily dostat. Stěžovatel totiž při svém jednání věděl o jiných vloupáních, k nimž došlo v poslední době v okolí jeho domu a která byla provedena bez použití násilí, ale v nepřítomnosti obyvatelů dotčených domů. Navíc před domem stěžovatele se v době násilného vniknutí do domu nacházel též automobil, pročež by případní útočníci museli vědět, že stěžovatelova rodina je v daném okamžiku uvnitř domu. Pokud by prováděli vloupání ve skupině tak, že by do domu vnikali hlučným a násilným způsobem, svědčilo by to o tom, že jim nezáleželo na tom, zda osoby v domě vzbudí, a pokud by nedošlo k dobrovolnému vydání majetku, museli by být nutně připraveni použít násilí proti osobám v domě. Byť tedy stěžovatel označoval osoby, o nichž se domníval, že se mu dobíjejí do domu, za zloděje, zřejmě měl na mysli lupiče, tedy pachatele násilné trestné činnosti. Odvolací soud tak odmítl závěr soudu prvního stupně o zjevné nepřiměřenosti obrany stěžovatele vyplývající z toho, že tento mohl očekávat pouze útok na majetek.

45. Ústavní soud v této souvislosti dále upozorňuje, že dle doslovného znění zákona jde o intenzivní exces až ve chvíli, když je obrana „zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku“ (§ 29 odst. 2 trestního zákoníku), zatímco nalézací soud stěžovatelovu obranu vyhodnotil jako „zjevně nepřiměřenou“. Splnění podmínky přiměřenosti (tedy konkrétně nikoliv zcela zjevné nepřiměřenosti) stěžovatelovy obrany je mimoto podle Ústavního soudu patrné i ze skutečnosti, – kterou oba obecné soudy zcela pominuly – že domnělí pachatelé by se již při útoku na dveře stěžovatelova domu v zjevné snaze prorazit je a zabezpečit si tak vstup do domu dopustili trestného činu porušování domovní svobody dle § 178 trestního zákoníku ve všech odstavcích minimálně ve stadiu pokusu, tedy útoku na jednu z nejdůležitějších svobod chráněných ústavním řádem České republiky, o oprávněnosti jejíž aktivní obrany nemůže být žádných pochyb.

46. Odvolací soud, nehledě na výše uvedenou výhradu, se ovšem obecně ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně o nenaplnění podmínek putativní nutné obrany ve stěžovatelově případě. Podle odvolacího soudu totiž stěžovatelova obrana byla zjevně nepřiměřená proto, že v době výstřelu byla předčasná. K výstřelu došlo v době, kdy dle soudu přítomnost zlodějů či lupičů byla pouze jednou z několika možností, jelikož stěžovatel před dveře neviděl, a nemohl si tak být dostatečně jistý, že jde o kriminální živly. Podle odvolacího soudu by podmínky pro nutnou obranu mohly nastat až po vyražení dveří, to by se ovšem stěžovatel již nemohl hájit tím, že si myslel, že jde o zloděje, neboť v té době by bylo nepochybné, že jde o policisty. Odvolací soud tak stěžovatelovo jednání posoudil jako extenzivní exces z mezí domnělé obrany.

47. S tímto závěrem odvolacího soudu Ústavní soud nemůže souhlasit [i pomine-li zjevnou výkladovou a aplikační vadu spočívající v záměně, respektive smíšení, excesu

intenzivního, jenž se vztahuje k přiměřenosti obrany (§ 29 odst. 2 trestního zákoníku), a excesu extenzivního, jenž naopak souvisí s podmínkou včasnosti obrany (§ 29 odst. 1 trestního zákoníku)]. V první řadě Ústavní soud zdůrazňuje, že toto posouzení stěžovatelovy obrany jako předčasné je v extrémním rozporu se zjištěným průběhem skutkového děje, jak jej v souladu se zásadou *in dubio pro reo* ustanovil soud prvního stupně a kterým byl odvolací soud, pakliže sám nezopakoval či neprovedl další dokazování ve veřejném zasedání, vázán (§ 263 odst. 7 trestního řádu). S ohledem na skutková zjištění nalézacího soudu je třeba připustit obhajobu, že stěžovatel se ve svých subjektivních představách domníval, že do domu vniká skupina kriminálních, nikoliv policisté a že tito budou po překonání dveří pokračovat v již zahájené trestné činnosti uvnitř domu, a to – zcela logicky vzhledem k charakteru útoku proti dveřím – trestné činnosti nejen proti majetku, ale taktéž proti domovní svobodě a eventuálně i životu, zdraví a osobní svobodě stěžovatele a členů jeho nejbližší rodiny, tedy manželky a tří nezletilých dětí. Odvolací soud ovšem toto zjištění nerespektoval, a to zřejmě s ohledem na vlastní představy o skutkovém stavu, k nimž ale dospěl při přezkumu *ultra vires* (viz dále bod 50 a následující), na základě izolovaného hodnocení jednoho důkazu, který však ani procesně neprovedl (policejního videozáznamu zásahu), a tudíž jej nemohl uplatnit při vlastní rekonstrukci skutkového děje; tyto své představy tak odvolací soud patrně „alespoň“ projektoval do konstrukce, dle které byla obrana stěžovatele předčasná.

48. Z druhé nelze přisvědčit ani úvaze odvolacího soudu, že stěžovatel snad měl správně počkat až na moment vyvalení dveří a vniknutí osob do domu (a pak se případně bránit). Tato úvaha neodpovídá ani samotnému znění § 29 odst. 1 trestního zákoníku, ani konstantní judikatuře českých a československých vyšších soudů, ani trestněprávní doktríně k nutné obraně jako okolnosti vylučující protiprávnost. Jak již bylo uvedeno výše, při posuzování případného extenzivního excesu je třeba zohledňovat i to, že prodlení v obraně ji může učinit neúčinnou (viz bod 41 výše). Ústavní soud tak konstatuje, že pokud zjištěné okolnosti posuzovaného případu spočívají v tom, že stěžovatel jedenkrát vystřelil do prostoru dveří v době, kdy tyto dveře mimořádně intenzivním způsobem vyráželo několik osob, o kterých se domníval, že jde o kriminální živly hodlající vniknout do domu, přičemž násilné vniknutí do domu bylo už jen otázkou pouhých několika vteřin, činil tak v momentě, kdy domnělý útok na zájmy chráněné trestným zákoníkem – konkrétně život a zdraví jeho, jeho manželky a tří nezletilých dcer, jejich domovní a osobní svobodu, jakož i jejich majetek – přinejmenším přímo hrozil. Posouzení jednání stěžovatele jako extenzivního vybočení z mezí nutné obrany je tedy v extrémním rozporu se zjištěným skutkovým stavem.

49. Zejména však Ústavní soud musí odvolacímu soudu vytknout jeho závěry týkající se právní kvalifikace stěžovatelova skutku.

50. Odvolací soud totiž shledal, že nalézací soud dospěl k nesprávné právní kvalifikaci posuzovaného jednání, které mělo být jednoznačně posouzeno jako pokus zvláště závažného zločinu vraždy podle § 21 odst. 1 k § 140 odst. 1, 3 písm. d) trestního zákoníku, tedy spáchaný na úřední osobě při výkonu její pravomoci. S ohledem na skutečnost, že státní zastupitelství napadlo odvoláním v neprospěch obviněného pouze výrok o trestu, nikoliv výrok o vině, zvažoval odvolací soud aplikaci § 254 odst. 2 trestního řádu, podle něhož odvolací soud přezkoumá i správnost takového výroku, na který v odvolání napadený výrok navazuje, jestliže oprávněná osoba proti němu mohla podat odvolání, mají-li vytýkané vady svůj původ v jiném výroku než v tom, proti

němuž bylo podáno odvolání. Postup podle tohoto ustanovení ovšem podle odvolacího v posuzovaném případě možný nebyl, neboť státní zastupitelství ve svém odvolání plně souhlasilo se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně, použitou právní kvalifikací, a dokonce i s užitím § 58 odst. 1 trestního zákoníku o mimořádném snížení trestu pod spodní hranici trestní sazby a jen navrhovalo uložení o něco vyššího trestu stěžovateli, než učinil soud prvního stupně. Proto odvolací soud nemohl přistoupit ke změně výroku o vině a stěžovatelův skutek kvalifikovat jako závažnější, tj. do kvalifikace zahrnout uvedenou okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.

51. Uvedený procesně právní závěr však odvolacímu soudu nebránil v odůvodnění svého rozsudku obsáhle polemizovat se závěry nalézacího soudu a vysvětlit, proč měla být použita přísnější kvalifikace. Podle odvolacího soudu stěžovatel při svém jednání věděl či vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl, že útočí na policistu. Odvolací soud shledal, že z provedených důkazů, a to především z videozáznamu zásahu pořízeného dokumentaristou zásahové jednotky URNA, jasně vyplynulo, že pozorovateli uvnitř domu, tj. stěžovateli, muselo být naprosto zřejmé, že zasahující osoby byly policisté. Policisté pronesli čtyři výzvy „Policie“ v bezprostřední vzdálenosti od domu a navíc si svítili světly na zbraních. Odvolací soud se neztotožnil ani s názorem krajské státní zástupkyně a soudu prvního stupně o tom, že stěžovatel nemusel vidět nápisy „Policie“ na kombinézách policistů, a poukázal na to, že stěžovatel trpěl dalekozrakostí (3,5 dioptrie), nikoli současně krátkozrakostí. Odvolací soud též dodal, že si dokáže představit další doplnění dokazování či vysvětlení některých již provedených důkazů, jež by s velkou pravděpodobností vyzněly v neprospěch stěžovatele, případně neutrálně, rozhodně nikoli ve prospěch stěžovatele. Namátkou odvolací soud navrhl zamyslet se nad tím, proč stěžovatel dle vlastní výpovědi křičel na osoby za dveřmi, že má zbraň a ať přestanou, čímž musel dle názoru odvolacího soudu v tom momentu předpokládat, že ho lidé vně domu slyší, když současně tvrdil, že neslyšel jejich daleko hlasitější a opakovaná prohlášení „Policie“. Podobně by bylo možno dovyslechnout stěžovatele a svědky ohledně „zásadních a neodstranitelných rozporů“ ve výpovědích celé rodiny stěžovatele stran toho, kdo koho vzbudil při zásahu atp. Vzhledem k nemožnosti aplikovat § 254 odst. 2 trestního řádu a eventuálně tak měnit právní kvalifikaci skutku v neprospěch stěžovatele však odvolací soud shledal takové doplnění dokazování nadbytečným.

52. Ústavní soud hodnotí popsané počínání odvolacího soudu jako zcela nepřípustné. Pokud odvolací soud – správně – dopěl k závěru, že v daném případě nemůže aplikovat § 254 odst. 2 trestního řádu, pak jeho úvahy o tom, že si stěžovatel musel být jist, že do domu vnikají policisté, jsou pouhými hypotézami a spekulacemi, k nimž dospěl ultra vires a v rozporu se základními zásadami ústnosti a bezprostřednosti, jimiž se řídí proces dokazování v trestním řízení. Odvolací soud v nastalé procesní situaci nebyl oprávněn k tomu, aby sám přehodnocoval celkovou důkazní situaci a domýšlel si, jak by asi dopadlo provedení dalších důkazů. Je nepřípustné, aby se odvolací soud odchyloval od skutkových zjištění soudu prvního stupně, aniž by sám znovu provedl veškeré pro dané skutkové zjištění podstatné důkazy provedené již v hlavním líčení nebo provedl důkazy dosud neprovedené a takto získal rovnocenný podklad pro vlastní hodnotící úsudky (viz § 259 odst. 3 trestního řádu). Nemůže obstát poukaz na to, že sám shlédl videozáznam ze zásahu, jež vyhodnotil jako jednoznačné, nepochybné, nejdůležitější a objektivní zachycení průběhu činu, a to zejména proto, že veškeré dostupné záznamy zachycovaly pouze jednání policistů při vstupu do domu z jejich zorného pole, nikoliv souběžné jednání stěžovatele uvnitř

domu. Odvolací soud tedy v posuzovaném případě byl vázán skutkovým zjištěním nalézacího soudu, učiněným po zhodnocení provedených důkazů v souladu s principem in dubio pro reo a shodujícím se ostatně s názorem obhajoby i obžaloby, ohledně nevědomosti stěžovatele o tom, že do domu vnikají policisté, a nebyl oprávněn jej nijak zpochybňovat ani následně své vlastní představy o průběhu skutkového děje projektovat do svého hodnocení včasnosti, respektive předčasnosti stěžovatelovy obrany (viz bod 47 výše).

53. Ústavní soud na tomto místě shrnuje, v souladu se svou ustálenou judikaturou, že **je v rozporu s právem na spravedlivý proces, pokud odvolací – či i dovolací – soud nad rámec svého zákonného oprávnění, jakož i procesních pravidel pro dokazování spekulativně mění skutková zjištění nalézacího soudu, aniž by provedl všechny relevantní důkazy, z nichž tato skutková zjištění vyplývají. Změny skutkových závěrů není možno provádět ani implicitně v rámci vyvozování nových právních závěrů. Pokud je takové přehodnocení skutkových zjištění provedeno v neprospěch obžalovaného, pak je rovněž v rozporu s presumpcí nevinny.**

54. Ústavní soud konstatuje, že popsané zásadní pochybení odvolacího soudu nenapravit ani Nejvyšší soud v dovolacím řízení – ba právě naopak se sám dopustil téhož pochybení - a to přestože je dovolací řízení v českém trestním právu koncipováno jako mimořádný opravný prostředek určený kromě jiného právě pro nápravu vad spočívajících v nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení [viz § 265b odst. 1 písm. g), resp. též písm. l) trestního řádu]. Dovolací soud sice správně identifikoval předmět dovolacího přezkumu jako otázku možnosti právního posouzení jednání stěžovatele jako putativní nutné obrany, nicméně dále zcela nepochopitelně postupoval ve zjevném rozporu se zásadami dovolacího řízení, jak je artikuloval v úvodních, standardizovaných, pasážích odůvodnění svého odmítavého usnesení. Ani dovolací soud se nesmí odchýlit od skutkových zjištění nalézacího či odvolacího soudu a hodnotit důkazy, aniž by je sám provedl. Dle § 265b odst. 1 trestního řádu je dovolání mimořádným opravným prostředkem určeným k nápravě výslovně uvedených procesních a hmotněprávních vad, nikoli k revizi skutkových zjištění učiněných soudy prvního a druhého stupně ani k přezkoumávání jimi provedeného dokazování.

55. Dovolací soud dospěl k závěru, že dovolací námitky stěžovatele již byly uplatněny v řízení před soudem prvního stupně a soudem odvolacím, které jim věnovaly náležitý prostor. Jak je však zjevné ze samotných úvah dovolacího soudu k posuzované věci, dovolací soud v odůvodnění rozhodnutí, aniž by procesně správně provedl důkazy, sám přistoupil k vlastním úsudkům ohledně toho, jak měl ve skutečnosti skutkový děj probíhat.

56. Konkrétně dovolací soud po („neprocesním“) seznámení se s důkazy, především videozáznamy ze zásahu URNA a z vyšetřovacího pokusu, sám spekulativně ustanovil podmínky viditelnosti uvnitř i vně domu, jež měly být v rozporu s tvrzením stěžovatele, a zejména vyslovil vlastní skutková zjištění, že stěžovatel mohl slyšet výzvy policie, a to jak v místě, kde spal, tak těsně před výstřelem, a že přítomnost policistů musel vnímat dříve, než došlo k útoku beranidlem na dveře. K tomuto závěru dovolací soud dospěl po úvaze, že veškerá činnost stěžovatele, kterou podle svého tvrzení od probuzení až do výstřelu, což trvalo 11 vteřin, provedl (musel se zorientovat, vstát, přejít z obývacího pokoje, kde spal, do kuchyně, vyhlédnout oknem ven, kde spatřil několik osob

v kuklách, z kuchyňské linky vzít pistoli, přesunout se naproti dveřím, učinit slovní varování a poté vystřelit), včetně skutečnosti, že ještě dříve na bouchání reagovala jeho žena výkřikem „zloději“, by odpovídala nadstandardní reakci osoby vycvičené k chování v extrémní situaci, nikoli jedinci, který se překvapeně probouzí. Tomuto skutkovému zjištění by pak podle dovolacího soudu odpovídala přísnější kvalifikace skutku jako zvlášť závažného zločinu vraždy dle § 140 odst. 1, odst. 3 písm. d) trestního zákoníku ve stadiu pokusu, již však dovolací soud nemohl změnit, jelikož dovolání nebylo podáno v neprospěch obviněného.

57. Dovolací soud se tedy neztotožnil s názorem, že jednání stěžovatele představovalo tzv. putativní obranu. V této souvislosti dále uvedl, že při posuzování, zda osoba jedná v putativní nutné obraně, je nezbytné zabývat se otázkou, zda byl dán nesoulad mezi představou obviněného a realitou, respektive zda a jakým způsobem mohl být takový nesoulad – se zřetelem na duševní rozpoložení obviněného – navozen. Jedná se tedy o zjištění, zda obviněný mohl subjektivně nabýt mylného přesvědčení, že okolnosti, za kterých koná, odpovídají nutné obraně. Soud při tom musí posoudit jak vnější podněty, tak interní pochody obviněného. Nelze tedy výhradně spoléhat toliko na tvrzení obviněného, jelikož v opačném případě by se orgány činné v trestním řízení vystavovaly nebezpečí paušalizace (jakýkoliv útok proti legálnímu policejnímu zásahu by musel být hodnocen jako putativní obrana při tvrzení, že osoba, která tak jednala, měla obavu o svůj život a neslyšela výzvy policie). V posuzovaném případě pak měl dovolací soud za to, že výzvy policie byly použity v dostatečně rozpoznatelné míře a ani s ohledem na předchozí tvrzené zkušenosti stěžovatele nic nenasvědčovalo tomu, že se jedná o vloupání do domu. Mimoto mohl stěžovatel, podle dovolacího soudu, i z jiných okolností (kupř. vzhledem k domovní prohlídce provedené v minulosti v jeho jiném bytě v Praze 4 z důvodu, že v něm přebýval jeho synovec) nabýt podezření, že je určitou zájmovou osobou pro policejní orgán. V dané situaci proto bylo namístě, aby se stěžovatel nejprve přesvědčil, kdo a za jakým účelem vstupuje do jeho obydlí. Pokud přitom stěžovatel podle svého tvrzení před výstřelem varoval, že má legálně drženou zbraň a použije ji, potom bylo podle dovolacího soudu logické, aby stěžovatel ještě výzvu zopakoval, posečkal, až dojde k vniknutí útočníka do domu, popřípadě použil varovný výstřel. To však stěžovatel neučinil, a Nejvyšší soud jeho jednání posoudil jako porušující zákonem chráněný zájem na ochraně života jiné osoby (zasahujícího policisty) a zaviněné úmyslně, bez splnění patřičných podmínek, jež by mohly vést k vyvinění pachatele, resp. k posouzení jeho jednání v intencích skutkového omylu pozitivního.

58. Z uvedeného vyplývá, jak bylo konstatováno již shora, že Nejvyšší soud se dopustil stejné chyby jako soud odvolací. Nejvyšší soud totiž dovodil vlastní skutková zjištění, která jsou v příkrém rozporu se závěry nalézacího soudu, jež ovšem Nejvyšší soud podle zákona nebyl oprávněn revidovat, a při právním posouzení vycházel právě z této své vlastní představy o průběhu skutkového děje, především pak z toho, že nelze uvěřit tvrzením stěžovatele, že o policistech nevěděl. Ústavní soud znovu zdůrazňuje, že je třeba odmítnout naznačený názor, že si stěžovatel v době výstřelu nebyl vědom, kdo a za jakým účelem do domu vniká, neboť soudem prvního stupně bylo zjištěno, že za situace, kdy se do domu násilím proti dveřím s velkým hlukem dobývala skupina osob, šlo ve stěžovatelových představách o zloděje, tedy pachatele trestné činnosti, proti kterým je nutná obrana přípustná.

59. Lze shrnout, že Nejvyšší soud, stejně jako před ním odvolací soud porušily stěžovatelovo základní právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 Listiny i presumpci nevinu zaručenou čl. 40 odst. 2 Listiny, neboť spekulativně změnily skutková zjištění nalézacího soudu, a to v neprospěch stěžovatele, aniž by samy zákonným způsobem provedly jakékoliv dokazování. Porušení stěžovatelových základních práv se obecné soudy dopustily i tím, že v rozporu se zákonem posoudily stěžovatelovo jednání jako trestný čin vraždy, ačkoli na půdorysu stěžejních skutkových zjištění nalézacího soudu jednoznačně naplňovalo znaky putativní nutné obrany (viz i odůvodnění nálezu níže).

B. Presumpce nevinu při hmotněprávním posouzení

60. Byť již uvedený závěr o extrémním nesouladu mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními soudů plně postačuje k vyhovění ústavní stížnosti, Ústavní soud považuje za nezbytné zhodnotit i další závažná pochybení obecných soudů při hodnocení důkazů a vyvozování právních závěrů. S ohledem na okolnosti posuzovaného případu Ústavní soud pokládá za obzvláště významné zdůraznit, že ústavní stížnosti nebylo vyhověno pouze pro procesní pochybení obecných soudů, ale že postup orgánů činných v trestním řízení byl vůči stěžovateli ve vícero ohledech materiálně nespravedlivý a porušující jeho základní práva a svobody.

61. Předně se lze vrátit k úvahám obecných soudů ohledně samotného policejního zásahu v součinnosti s útvarům URNA. Obecné soudy několikrát uvedly, že se necítí být povolány k posouzení otázky, zda bylo rozhodnutí příslušného orgánu nasadit pro výkon domovní prohlídky zásahovou jednotku URNA správné a adekvátní situaci a zda policisté při výkonu zásahu postupovali v souladu se zákonem, a to zejména z důvodu, že domovní prohlídka byla prováděna v rámci jiné trestní věci. Nicméně obecné soudy rovněž opakovaně zdůraznily, že dotčený zásah považují za zákonný a přiměřený. Zejména odvolací soud označil za zcela nepatřičnou argumentaci, že stěžovatel nebyl v době činu pro nic stíhán, nebyl podezřelý a nevěděl, že se u něj chystá domovní prohlídka, a to poněvadž podle odvolacího soudu bylo ve věci přece velmi dobře známo, proč policisté prováděli domovní prohlídku, a je znám i důvod, proč volili násilný způsob vstupu do domu. Odvolací soud též poukázal na to, že způsob vedení trestního řízení je v diskreci orgánů činných v trestním řízení. Za situace, kdy je nutno zabránit zničení věcí důležitých pro trestní řízení, je samozřejmé, že orgán činný v trestním řízení postupuje utajeně a záměrně tak, aby se osoby dotčené prohlídkou o ní dozvěděly až bezprostředně před jejím provedením.

62. Ústavní soud naopak považuje veškeré okolnosti provádění domovní prohlídky u stěžovatele za zásadní nejen pro hodnocení otázky, zdali se stěžovatel dopustil putativní nutné obrany anebo jde pouze o účelově uplatněnou obhajobu, ale taktéž pro celkové posouzení, zda byly v jeho případě ze strany orgánů činných v trestním řízení respektovány, zachovány a chráněny jeho základní lidská práva a svobody.

63. Lze shrnout, že předmětná domovní prohlídka byla nařízena dne 6. 12. 2013 Obvodním soudem pro Prahu 9 usnesením sp. zn. 20 Nt 160/2013 ve věci podezření z přečinů nepřímého úplatkářství dle § 333 odst. 1 trestního zákoníku a § 333 odst. 2 trestního zákoníku vedené u Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 9 pod sp. zn. 2 ZN 2134/2013, kde podezřelým byl P. Ch. Citovaným příkazem byla nařízena domovní prohlídka čtyř domů, v nichž bydlely čtyři další osoby označené příkazem jako podezřelé, a to včetně stěžovatele. K šetření stěžovatele vypracovala Policie ČR

stejného dne úřední záznam, ve kterém byl tento označen pracovníkem Národní protidrogové centrály za nebezpečného pachatele a pro případ realizace úkonů trestního řízení byl doporučen postup v součinnosti se zásahovou jednotkou. V úředním záznamu bylo uvedeno, že stěžovatel má být osobou zapojenou do distribuce drog na území České republiky a má dvě legálně držené pistole, přičemž byl dán předpoklad, že má taktéž další nelegální střelné zbraně. Na základě těchto informací byl požádán o součinnost útvar URNA.

64. Ústavní soud vzal v úvahu operativní poznatek, že stěžovatel byl v minulosti prověřován v souvislosti s možným zapojením do drogové scény v České republice. Nicméně musel s tímto poznatkem dále nakládat pouze jako s operativní informací, jejíž pravdivost dosud nebyla podepřena ani tím, že by stěžovatel figuroval jako obviněný, ba i jen jako podezřelý ze spáchání nějakého drogového deliktu. Ze soudních spisů v posuzovaném případě nikterak nevyplývá, že by v době výkonu domovní prohlídky či kdykoli poté proti stěžovateli bylo vedeno trestní stíhání, stěžovatel nebyl ani osobou uprchlou z výkonu trestu odnětí svobody či osobou jinak se skrývajícím před orgány činnými v trestním řízení ani na něj nebyl vydán zatýkácí rozkaz. Stěžovatel je držitelem průkazu o povolení k trvalému pobytu na území České republiky s pobytem od 17. 5. 2007 do 5. 11. 2020 za účelem sloučení s občanem České republiky. V době posuzování trestní věci stěžovatel dle zprávy Úřadu městské části Praha 8 neměl záznam v rejstříku přestupků u občansko-správního odboru a dle pořízeného opisu evidence rejstříku trestů fyzických osob neměl záznam ani v rejstříku trestů. Stěžovatel byl v okamžiku zásahu taktéž legálním držitelem dvou střelných zbraní.

65. Jak bylo zmíněno shora, rozhodnutí o násilném vstupu do domu, ve kterém měla proběhnout prohlídka a který obýval stěžovatel s rodinou, bylo uskutečněno na základě toho, že stěžovatel byl legálním držitelem dvou zbraní a taktéž figuroval mezi tzv. kriminálně závadovými osobami, jelikož byl již několikrát rozpracován v souvislosti s pašováním drog do České republiky. Samotná skutečnost legálního držení zbraní přitom dle Ústavního soudu nemůže být důvodem pro tak razantní zásah do lidských práv a svobod, jakým je provedení razie speciálním útvarům URNA. Lze okrajově zmínit, že již pro to, aby se osoba stala držitelem zbrojního průkazu, musí být podrobena posouzení zákonných podmínek včetně podmínky bezúhonnosti a spolehlivosti ze strany Policie České republiky. Ke skutečnosti legálního držení zbraní tedy musí přistoupit i další závažné skutečnosti. Pokud se jedná o operativní poznatky policie stran možného zapojení stěžovatele do drogové činnosti, lze si zcela jasně představit nasazení zásahové jednotky v rámci prověřování nebo stíhání stěžovatele pro drogovou nebo jinou násilnou trestnou činnost – nikoli však při domovní prohlídce za účelem zajištění důkazů ve věci podezření z nepřímého úplatkářství.

66. Pro celkové posouzení věci je nicméně mnohem důležitější skutečnost, že dle zjištění soudu prvního stupně stěžovatel nebyl v trestní věci přečinu nepřímého úplatkářství jiné osoby, v rámci které byla domovní prohlídka prováděna, obviněn, a nebyl dokonce ani v postavení podezřelého. Nutno také dodat, že po provedení domovní prohlídky nebyly ve stěžovatelově obydli nalezeny žádné věci důležité pro předmětné trestní řízení ani žádné nelegální zbraně či drogy. Už sama tato skutečnost zpochybňuje případný motiv nepodvolení se stěžovatele policejnímu zásahu. Z důkazů provedených před soudem prvního stupně vyplynulo, že Obvodní soud pro Prahu 9 při nařízení domovní prohlídky nesprávně označil stěžovatele jako podezřelého a zasahující policisté nadto dostali informaci, že účelem zásahu je zadržení podezřelého, jenž má být

nebezpečným pachatelem. S tímto vědomím pochopitelně realizovali zásah razantním způsobem. Právě z těchto důvodů nařízení zásahu orgánu státní moci i způsob jeho provedení zcela postrádají měřítko proporcionality. Jiná alternativa zvoleného postupu mohla spočívat kupříkladu v tom, že při pečlivém posouzení všech okolností nařízené prohlídky a postavení stěžovatele by tento byl bezpečně zajištěn před domem nebo v jeho blízkém okolí, následně by byl vyrozuměn o domovní prohlídce a ta by byla bezprostředně realizována tak, aby nedošlo k ohrožení na zdraví žádné přítomné osoby ani k zničení potenciálních důkazů – záznamů o komunikaci mezi podezřelými (třetími osobami), písemných důkazů, elektronických nosičů, zlata a peněz pocházejících z trestné činnosti. Místo toho však policie ze všech možností zvolila variantu frontálního útoku na dům, v němž se kromě stěžovatele vyskytovala i jeho manželka a tři nezletilé dcery.

67. Pokud jde o tvrzení odvolacího soudu, že oprávněnost zásahu v podstatě potvrdilo i následné jednání stěžovatele, je tato úvaha vadná. Jeví se naopak věrohodnou obhajoba stěžovatele, že jeho jednání nebylo reakcí na oprávněný zásah úředních osob, nýbrž pochopitelnou a omluvitelnou reakcí na zcela nečekaný a překvapivý útok neznámých osob, o kterých se domníval, že jde o kriminální živly. Za těchto okolností je plně namístě závěr soudu prvního stupně, že stěžovatel si v nastalé situaci skutečně nebyl vědom ani od něho nebylo možno spravedlivě požadovat, aby si byl vědom, toho, že proti němu zasahují úřední osoby při výkonu své pravomoci.

68. Lze doplnit, že obecné soudy si ve svých úvahách též vnitřně odporují. Konstatují, že zásah proběhl v souladu s taktickým požadavkem rychlého a efektivního úderu s využitím prvku překvapení za účelem rychlé eliminace překážek, které by bránily úspěšnému dosažení cíle (viz str. 7 napadeného usnesení dovolacího soudu), ale zároveň na stěžovatele kladou zcela nespelnitelné požadavky na vyhodnocování různých skutečností ve stavu, ve kterém se v dané chvíli nacházel. Zásah speciálního útvaru URNA patří z pohledu osob, proti nimž je veden, nepochybně mezi nejstresovější zkušenosti, které člověk může zažít, a to i pro ty, kteří jsou zkušenými pachateli různých forem trestné činnosti anebo jinak trénovanými osobami.

69. Zásah URNA vůči stěžovateli byl prováděn s vysokou intenzitou, doprovázen hlučnými nárazy do dveří beranidlem a křikem. Pokud pak soud prvního stupně dospěl ke skutkovému zjištění, že stěžovatel nevěděl, že jde o policisty, a naopak se domníval, že jde o kriminální živly, je zcela nepochopitelné, proč měl, podle soudu, za daných okolností zcela racionálně vyhodnocovat, zdali jde skutečně o násilníky, s tím, že u sousedů v minulosti docházelo k vloupáním pouze do prázdných domů. Ústavnímu soudu taktéž není zřejmé, jakou relevanci má dovolacím soudem zmíněná informace o tom, že před několika lety policie provedla domovní prohlídku v jiném bytě stěžovatele v Praze 4 kvůli přítomnosti jeho synovce, – přičemž nejsou uvedeny žádné další informace o této prohlídce a jejím průběhu – pro vyhodnocení situace, kdy stěžovatel po náhlém probuzení zjistil, že se mu do domu dobývají neznámé osoby. Podobně se z jeho křiku proti dveřím, aby toho útočníci nechali, nedá usuzovat, že si v té době musel být jist, že ho na druhé straně uslyší, a proto že i on musel slyšet prohlášení „Policie“ z druhé strany. Rovněž není možné bagatelizovat obhajobu stěžovatele, že si byl jist, že pokud útočníci budou pokračovat ve vyražení dveří, hned po tom, co je vyrazí, násilím vniknou dovnitř, což ostatně potvrdil samotný průběh děje – byť se změnou ve vnímání identity doposud neidentifikovatelných osob užívajících násilí, čímž vyloučil možnost posouzení obrany jako předčasné.

70. Je taktéž nejasné, zda a kam měl v dané kritické situaci stěžovatel vystřelit varovný výstřel, jak to požadoval dovolací soud. Dovolací soud tento svůj požadavek nijak dále nevysvětlil, ačkoli mu bylo nepochybně známo, že požadavek varovného výstřelu před použitím zbraně proti osobě je typicky zákonným požadavkem pro užití zbraně příslušníky ozbrojených sborů, nikoliv občana, jenž chrání svou rodinu, sebe a své bydli.

71. Konečně o stěžovatelově nevědomosti toho, že se do domu dobývají policisté, nikoliv kriminálníci, svědčí samotný průběh skutkového děje, jak jej ustanovily obecné soudy, respektive soud prvního stupně. V momentě, kdy policisté vnikli dovnitř a stěžovatel je ze zákrytu v místě, kde se točilo schodiště, spatřil a bez pochyb zjistil jejich příslušnost k Policii ČR, okamžitě se jim podvolil, složil zbraň, na výzvu k nim přistoupil a lehl si na zem. Jak zaznělo v řízení před obecnými soudy, pokud by někdo věděl, že proti němu zasahuje speciální jednotka policie, a pro jakýkoliv důvod by se rozhodl odvracet zásah střelbou, lze očekávat, že by se choval zcela opačným způsobem, střílel kontinuálně, za ústupu, snažil se uniknout do vzdálenějšího místa v domě, popřípadě uniknout zadním vchodem apod. Dokazování před obecnými soudy prokázalo, že jen co se stěžovatel utvrdil, že do domu vnikli policisté, plně se podvolil jejich výzvám. V jeho domě se též nenalezl žádný důkaz o jeho spojení s jakoukoli trestnou činností.

72. Lze tak uzavřít, že nebylo prokázáno, že by stěžovatel věděl či mohl vědět o zájmu policie o svou osobu, ať už v souvislosti s trestnou činností svého vzdáleného příbuzného či v souvislosti s nepřímým úplatkářstvím jiné osoby. Byl osobou legálně pobývajícím v naší zemi, legálně držícím střelné zbraně a nebyl obviněn z žádného trestného činu. Člověk, který se subjektivně cítí jako nevinný a který netuší, že se o něj zajímá policie, si zjevně násilný útok na své domovní dveře nad ránem nemůže vykládat jinak než jako útok kriminálních živlů. Stěžovatel pak uvedený výklad jasně potvrdil i tím, že okamžitě, když zjistil, že se nejedná o kriminální živly, ale o policii, odložil zbraň a policistům se podvolil.

73. S úvahami o pohnutce stěžovatele k výstřelu do dveří souvisí i další závažná pochybení obecných soudů při hodnocení subjektivní stránky trestného činu vraždy. Rozhodnutími obecných soudů došlo k porušení ústavních práv stěžovatele taktéž proto, že závěr o úmyslném zavinění stěžovatele vyslovený obecnými soudy je v extrémním nesouladu s dokázanými skutkovými okolnostmi. Tvrzení obecných soudů, že se podařilo prokázat zavinění nejméně ve formě nepřímého úmyslu podle § 15 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku, tj. že stěžovatel věděl, že svým jednáním může způsobit smrt poškozeného, a pro případ, že ji způsobí, byl s tím srozuměn, nemá oporu v provedených důkazech. Obecným soudům se nepodařilo prokázat, že stěžovatel byl srozuměn s tím, že způsobí smrt poškozeného.

74. Je všeobecně známou skutečností, že prokazování subjektivní stránky trestného činu, zejména pak prokazování zavinění, je velmi složité. Zavinění je psychický vztah pachatele k určitým skutečnostem, jež zakládají trestný čin, a spočívá ve složce vědění a složce vůle. Zvláště nesnadné je prokazovat nepřímý úmysl, zejména jeho volní složku, spočívající ve srozumění pachatele s tím, že poruší nebo ohrozí chráněný zájem. Tento vnitřní vztah, odehrávající se v psychice pachatele, je navenek seznatelný pouze tím, že buď slovní informací o něm poskytne sám pachatel, nejčastěji ve své výpovědi, nebo se

projeví v chování pachatele [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 433/02 ze dne 1. 4. 2004 (N 49/33 SbNU 11)].

75. Judikatura obecných soudů uznává, že závěr o tom, že čin byl spáchán úmyslně, lze v případech, kdy v této otázce chybí doznání pachatele, činit jen nepřímou z okolností činu objektivní povahy. Tyto okolnosti je však třeba hodnotit všechny v jejich souvislosti. Nelze přikládat zásadní význam jen některé z nich (viz usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 85/2001 ze dne 2. 5. 2001). Při zkoumání, zda pachatel jednal v nepřímém úmyslu napadeného zavraždit, nepostačí pouhé zjištění, že věděl, že svým jednáním může způsobit smrt, nýbrž je zapotřebí vycházet z okolností, za nichž k útoku pachatele došlo, jakým motivem byl veden, co útoku předcházelo, jak byl útok proveden, jakého nástroje bylo použito, zda pachatel záměrně útočil proti takové části těla, kde jsou orgány důležité pro život, které jsou snadno zasažitelné apod. Teprve v případě, že objasnění všech těchto okolností prokazuje úmysl pachatele spáchat vraždu, byť i úmysl nepřímý, je možno uznat jej vinným tímto trestným činem, případně jeho pokusem (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tz 122/68 ze dne 10. 12. 1968, č. 19/1969 Sb. rozh. tr.). Podpůrně lze poukázat i na rozhodnutí Nejvyššího soudu, podle kterého k naplnění subjektivní stránky trestného činu ublížení na zdraví nestačí zjištění, že pachatel jedná úmyslně, nýbrž je třeba prokázat, že úmysl pachatele směřoval ke způsobení následku v tomto ustanovení uvedeného. Zůstanou-li proto po vyčerpání všech důkazů pochybnosti o úmyslu přivodit následek, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného podle zásady *in dubio pro reo* (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Tz 22/67 ze dne 18. 1. 1968, č. 22/1968 Sb. rozh. tr.). V judikatorní praxi byl rovněž vysloven názor, že nepřímý úmysl nelze v žádném případě jen předpokládat, nýbrž je nutno jej na základě zjištěných okolností prokázat. Závěr o vražedném úmyslu lze učinit i z objektivních skutečností, např. z povahy činu, způsobu jeho provedení nebo ze zjištěných okolností subjektivní povahy, např. z pohnutky činu. Zavinění je výslednicí (mimo jiné) i osobních vlastností pachatele, a lze proto také z nich na formu zavinění usuzovat. Tyto závěry nesmějí však, jak již bylo zdůrazněno, nabýt povahy jakýchsi presumpcí. Ústavní soud se s těmito názory vyslovenými v judikatuře obecných soudů ztotožňuje a konstatuje, že v posuzovaném případě nebyly Nejvyšším soudem respektovány.

76. V trestní věci stěžovatele neexistoval žádný přímý důkaz o jeho eventuálním úmyslu usmrtit poškozeného. Stěžovatel tvrdil od samého počátku trestního stíhání, že do dveří nevystřelil s úmyslem někoho usmrtit, ale pouze aby vystrašil či odehnal osoby dobývající se do jeho domu, o kterých se domníval, že útočí na něj a na jeho rodinu. Dále uváděl, že záměrně mířil na druhou stranu od kliky než na tu, za kterou očekával, že v daném momentu útočníci stojí. Vystřelil pouze jedenkrát po marné výzvě, že pokud nepřestanou, použije zbraň. Výstřel myslel jako varovný, spoléhal na to, že dveře mohou být neprůstřelné. Z jeho tvrzené verbální výzvy ani z jeho výpovědi v průběhu trestního řízení ani z žádného jiného přímého důkazu nelze vyvodit jeho výslovně vyjádřené srozumění s tím, že výstřelem do dveří způsobí smrt poškozeného. Ostatně v situaci excesu z putativní nutné obrany nelze vůbec vražedný úmysl konstruovat (což potvrzuje například i zahraniční judikatura, konkrétně judikatura německého Spolkového Nejvyššího soudu, srov. rozsudek z 2. 11. 2011 sp. zn. 2StR 375/11, dostupný na www.bundesgerichtshof.de).

77. Soud prvního stupně dovodil vědomí (konkrétně implicitní srozumění) stěžovatele o možném následku smrti z jeho celkové osobnostní vyspělosti, tj. z jeho

intelektových schopností a životních zkušeností, jakož i z charakteru použité zbraně a způsobu provedení útoku. Stěžovatel v přípravném řízení i při hlavním líčení přiznal, že věděl, že střílí do dveří, za kterými jsou lidé. Jeho tvrzení, že si neuvědomil, že by mohl dveře prostřelit, nemyslel na to, případně že se domníval, že dveře jsou neprůstřelné, vyhodnotil soud s ohledem na jeho inteligenci a znalosti zbraní jako zjevně účelové. Stěžovatel si měl sám odporovat a sám se usvědčit, když řekl, že střílel cíleně do kazetové výplně dveří na druhé straně od místa kliky, za kterou očekával, že stojí lidé, jejichž černé siluety viděl přes skleněný světlík vedle kliky, a tyto lidi nechtěl zranit, a současně tvrdil, že nepřemýšlel, respektive si neuvědomil, že dveře může prostřelit. Stěžovatel dle soudu musel být minimálně srozuměn s tím, že střílí-li z pistole ráže 9 mm, tedy z nebezpečné střelné zbraně schopné způsobit vážné zranění, přes neprůhledné dveře, za nimiž se pohybují jiné osoby, střela může tyto osoby zasáhnout do míst na těle i do hlavy, a proto následek střelného poranění může být fatální (str. 32 rozsudku soudu prvního stupně).

78. Odvolací soud shodně konstatoval, že jelikož stěžovatel věděl o více osobách, musel předpokládat, že některou z nich zasáhne, protože mířil přesně do míst, kde přítomnost osob tušil (tedy na dveře), a do takové výšky, kdy reálně přicházel do úvahy zásah do břišní krajiny, což v případě střelného poranění může bezpečně vést i ke smrtelnému následku (str. 12 rozsudku odvolacího soudu).

79. Ústavní soud nepokládá závěr obecných soudů o zavinění stěžovatele za náležitě zdůvodněný. Z právě uvedených skutečností nelze spolehlivě vyvodit závěr o srozumění stěžovatele s tím, že svým jednáním může způsobit smrt poškozeného, poněvadž jejich interpretace připouští i jiné možné závěry stran cíle jeho jednání. Spolehlivý závěr o úmyslném zavinění usmrcení (ve stadiu pokusu), tj. existenci volní složky ve formě srozumění se smrtí poškozeného, by bylo možno za dané skutkové konstelace učinit pouze za podmínky, že by se podařilo prokázat, že stěžovatel zbraní mířil cíleně na ty tělesné partie poškozeného, kde se nacházejí životně důležité orgány, jejichž zasažení vede ke smrti. Obecné soudy se ovšem s existencí takového cíleného zamíření vypořádaly jen poukazem na to, že stěžovatel mířil přesně do místa na dveřích, za kterým tušil přítomnost osob, a to do takové výšky, kdy reálně přicházel do úvahy zásah životně důležitých orgánů v oblasti břišní. Ze samotné skutečnosti, že zásah do břicha přicházel v úvahu, však ještě nelze dovodit srozumění s takovým zásahem, zejména pokud stěžovatel přes dveře ani nemohl vidět siluetu poškozeného a cíleně po něm střílet do míst, ve kterých se nacházejí životně důležité orgány.

80. Za daného skutkového stavu, jak byl zjištěn obecnými soudy (respektive nalézacím soudem), nelze nalézt spolehlivou oporu pro závěr, že stěžovatel úmyslně vystřelil na životně důležité tělesné partie poškozeného s cílem ho usmrtit, a to ani ve formě srozumění s následkem smrti. Z tohoto důvodu nezbývá než uzavřít, že právní závěr obecných soudů o tom, že se ze strany stěžovatele jednalo o naplnění subjektivní stránky trestného činu vraždy, je v extrémním rozporu se skutkovým zjištěním obecných soudů, čímž se vymyká z mezí ustanovení § 2 odst. 5 a 6 trestního řádu a je současně i v rozporu se zásadou *in dubio pro reo*.

81. Konečně, byť to na posouzení věci nemá přímý dopad, musí Ústavní soud odmítnout nepatřičná opakovaná tvrzení obecných soudů, že tyto postupovaly vždy, kdy to bylo možné, plně ve prospěch stěžovatele. Takové prohlášení se jeví nepřesvědčivým v situaci, kdy byl stěžovatel za daných zjištěných skutkových okolností odsouzen pro

zvláště závažný zločin vraždy ve stadiu pokusu. Soud prvního stupně po vyloučení možnosti nutné obrany posuzoval, zdali u stěžovatele nepřicházela v úvahu právní kvalifikace činu jako pokusu zločinu zabití podle § 141 odst. 1 trestního zákoníku, jehož se dopustí ten, kdo jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavřehodného jednání poškozeného. Přihlédl k zjištěním znaleckého zkoumání z oboru psychologie a konstatoval, že vzhledem k efektu náhlého probuzení, stresu a nečekanosti dané situace stěžovatel nepochybně jednal ve stavu, který lze označit za výrazné rozrušení. Užití privilegované kvalifikace úmyslného usmrcení však vyloučil na základě toho, že ne každé jednání ve stavu výrazného rozrušení lze považovat za takové rozrušení, které naplňuje specifický znak skutkové podstaty trestného činu zabití. Nalézací soud vycházel ze zjištění, že stěžovatel jednal za situace, kdy nebyl bezprostředně ohrožen jeho život nebo zdraví, respektive život nebo zdraví členů jeho rodiny, ale pouze jeho majetek. Stěžovatel tak údajně nemohl mít strach z bezprostředního ohrožení života či zdraví svého či členů své rodiny, který by mohl vyvolat stav silného rozrušení; tento stav totiž dle ustálené judikatury může vyvolat pouze mimořádně intenzivní podnět, za nějž ovšem nelze považovat prostou krádež majetku, byť k ní v minulosti mohlo dojít již opakovaně, respektive v sousedních objektech, pokud navíc ani není zřejmé, kdo se oněch předchozích krádeží dopouštěl (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 793/2010 ze dne 25. 8. 2010). Nalézací soud uzavřel, že stěžovatel si byl vědom možné majetkové újmy a chránil svůj majetek i za cenu ohrožení lidského života. Byť se tedy v rozhodném okamžiku nacházel ve stavu výrazného rozrušení, nebylo možné tento stav posoudit jako stav silného rozrušení ve smyslu § 141 odst. 1 trestního zákoníku, který by vedl k omezení jeho racionální volby použít zbraň proti do domu vnikajícím zlodějům (str. 28–30 rozsudku soudu prvního stupně).

82. Pokud pak jde o napadená rozhodnutí odvolacího a dovolacího soudu, Ústavní soud konstatuje, že závažnou a stěžovatele poškozující nedůkladnost těchto soudů zvýrazňuje skutečnost, že po tom, co byl v řízení o odvolání pozměněn skutkový stav v tom ohledu, že se stěžovatel musel domnívat, že dochází k útoku na život, zdraví a domovní svobodu jeho i členů jeho rodiny, odvolací soud zcela opominul posoudit případný dopad tohoto zjištění na úvahy ohledně kvalifikace činu jako pokusu zabití dle § 141 trestního řádu. O možném posouzení skutku jako trestného činu zabití se ani slovem nezminil ani dovolací soud. Lze doplnit, že velice obdobné selhání, jakož i další vady popsané v odůvodnění tohoto nálezu již několikrát v minulosti vedly Ústavní soud ke zrušení rozhodnutí obecných soudů [srov. zejm. nález sp. zn. III. ÚS 3395/10 ze dne 18. 9. 2012 (N 158/66 SbNU 357)].

83. V souhrnu lze uvést, že před samotným zásahem vedeným proti domu, ve kterém spal stěžovatel a jeho rodina, i během tohoto zásahu činily různé orgány činné v trestním řízení různá rozhodnutí a navzájem si posouvaly různé, taktéž mylné, neověřené a nepřesné informace, příkazy a pokyny. Celkový postup, jenž byl zvolen a realizován, skončil tím, že při zásahu policistů došlo k nešťastnému výstřelu, který však naštěstí nezpůsobil závažnější následek. Ústavní soud nicméně nepochybuje o tom, že pokud by byl zvolen postup jiný, adekvátnější a přiměřenější všem rozhodným okolnostem, orgány činné v trestním řízení by se takovému následku mohly zcela vyhnout. Tak se ovšem nestalo a reakcí systému trestní justice na nastalou situaci bylo naopak to, že stěžovatel byl odsouzen jako pachatel zvláště závažného zločinu vraždy ve stadiu pokusu. Za vraždu byl tedy odsouzen člověk, jenž ve svém obydlí nepřečehovával věci důležité pro trestní řízení, v němž nebyl podezřelým, sám nebyl z ničeho obviněn a

ani v žádné trestní věci nefiguroval jako podezřelý, neměl ani záznam v registru trestů ani přestupků a v souladu se širším principem presumpce nevinny na něj bylo nutno hledět jako na osobu, jež žila zcela spořádaným životem, a poté, co byl náhle probuzen mimořádně intenzivním násilným pokusem skupiny osob o vyrazení dveří a vstup do domu, a v úmyslu chránit sebe, svou manželku a tři nezletilé dcery před domnělými kriminálníky, uvnitř svého vlastního obydlí jedenkrát asi v důsledku tragického omylu vystřelil z legálně držené zbraně proti vstupním dveřím, přičemž došlo k poranění zasahujícího policisty. Ústavní soud tento závěr obecných soudů nemůže ze všech výše rozvedených důvodů akceptovat. Obecné soudy nedostály své povinnosti posoudit trestní věc stěžovatele objektivně a v souladu se zákonnými požadavky na hodnocení důkazů i s konstantní judikaturou a trestněprávní doktrínou patrně proto, aby obhajobu putativní nutnou obranou nebylo možné zneužít v jiných situacích, kde budou příslušníci policie zasahovat při výkonu své pravomoci. Žádný takový závěr však nelze ze skutečnosti vyvinění stěžovatele vyvozovat. Závěry Ústavního soudu ani nijak nezpochybnují a neznevažují nezastupitelnou roli a práci příslušníků speciálních policejních útvarů a policistů obecně, včetně zasahujících příslušníků URNA v této věci, již denně nasazují svůj život a zdraví při ochraně základních práv a svobod lidí žijících v České republice. Každou věc však musí trestní soudy posuzovat individuálně, při zohlednění všech skutkových zjištění a musí správně interpretovat a aplikovat platné právní normy v řádném procesu. Ani při hlubokém respektu k potřebě ochrany příslušníků Útvaru rychlého nasazení a dalších policistů nelze připustit, aby stát „vytvořil“ pravomocně odsouzeného vraha z člověka, jenž se nedopustil žádného trestného jednání, ve svém obydlí nepřechovával věci důležité pro trestní řízení, nebyl v žádné trestní věci ani podezřelý, ani obviněný, neměl ani záznam v registru trestů a přestupků, a jen v jednom okamžiku, poté, co byl nad ránem náhle probuzen mimořádně intenzivním násilným pokusem skupiny osob o vyrazení dveří a vstup do domu, a v úmyslu chránit sebe, svou manželku a tři nezletilé dcery před domnělými kriminálníky, uvnitř svého vlastního obydlí jedenkrát vystřelil z legálně držené zbraně proti vstupním dveřím, přičemž došlo k nezávažnému poranění zasahujícího příslušníka jednotky URNA.

84. Jinak řečeno, posuzovaný případ ukazuje problém dvojí optiky, a to hned ve dvou ohledech. Zaprvé, při samotném zásahu proti stěžovateli (domovní prohlídce) se příslušníci URNA v důsledku některých mylných informací domnívali, že zasahují proti podezřelému cizinci (kosovskému Albánci), který je vyzbrojen pistolí Glock a je zájmovou osobou v oblasti drogové kriminality, zatímco stěžovatel v okamžiku zásahu netušil žádné podezření své osoby ze strany policie a naopak měl za to, že je českými úřady považován za nevinného (na území České republiky pobýval legálně, rovněž byl legálním držitelem zbrojního průkazu a dvou zbraní, nebyl dříve trestán ani pro trestný čin, ani pro přestupek). Podruhé se pak dvojí optika se projevila při hodnocení skutkového děje v řízení před soudem. Soudy vnímaly především správně zasahující útvar URNA (vzhledem k informacím jemu dostupným), jehož bezchybně postupujícího příslušníka někdo střelil skrz zavřené dveře do břicha, což vše bylo patrné i z videozáznamu akce URNA; avšak již se nepokusily si reálně představit perspektivu stěžovatele onoho rána, snad i proto, že stěžovatel na rozdíl od policie nedisponoval žádným obrazovým ani zvukovým záznamem pořízeným uvnitř domu, který by mohl přiblížit, co stěžovatel slyšel, viděl, věděl či předpokládal. Přesto ovšem při posuzování stěžovatelova skutku z hlediska podmínek putativní nutné obrany bylo třeba trvat na tom, aby soudy vycházely právě z představ stěžovatele jako obránce (viz výše bod 40). Tomuto požadavku ovšem soudy nedostály, a relevantní děj viděly nikoli očima

překvapeného, zmateného a patrně o sebe i svou rodinu se obávajícího stěžovatele, ale očima profesionálně zasahujících policistů na druhé straně dveří, na něž si dovolil vystřelit nějaký cizinec, kterého potom v jeho útoku zastavila jen vzpříčená nábojnice a strach z policistů – nikoli třeba uvědomění si, že i on jen měl zprvu chybné vnímání, a muži, které pokládal za zloděje či lupiče, jsou příslušníci policie. Za střelbu na policisty pak podle soudů nemohlo následovat nic jiného než přísné odsouzení, neboť každé jiné rozhodnutí by příslušníky policie mohlo do budoucna již vždy vystavit vyššímu riziku. Takováto úvaha soudů však v demokratickém právním státě, respektujícím základní práva a svobody jednotlivců (tedy zásadně nejen svých občanů, ale i cizinců), zejména v kontextu posuzovaného případu, nemůže obstát.

C. Porušení zásady kontradiktornosti řízení v dovolacím řízení

85. Ústavní soud se dále zaměřil na posouzení otázky, zda nezaslání stanoviska státního zástupce NSZ k dovolání stěžovatele ze strany dovolacího soudu před samotným rozhodnutím ve věci v dovolacím řízení zakládá porušení zásady rovnosti účastníků řízení a principu kontradiktornosti řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny a čl. 6 Úmluvy. Stěžovatel vznesl tuto námitku z důvodu, že mu nebylo umožněno se vyjádřit ke stanovisku státního zástupce NSZ procesně relevantním způsobem, jelikož v době, kdy mu toto stanovisko na jeho výslovné vyžádání dovolací soud zaslal, již bylo dovolání usnesením dovolacího soudu odmítnuto, byť ještě nebylo vytvořeno a vypraveno písemné vyhotovení tohoto rozhodnutí. V době, kdy stěžovatel sepsal a dovolacímu soudu zaslal u repliku k vyjádření státního zástupce, byl tento úkon již v podstatě nadbytečný, o čemž ovšem stěžovatel nevěděl.

86. Stěžovatel ve své stížnostní argumentaci v této souvislosti poukázal též na nálezh Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 657/05 ze dne 21. 8. 2008, podle nějž „pokud soud neumožní účastníkovi řízení seznámit se s procesně relevantními návrhy protistrany a vyjádřit se k nim, postupuje v rozporu s čl. 36 odst. 1 a 37 odst. 3 Listiny“, jakož i na usnesení sp. zn. II. ÚS 1576/15 ze dne 11. 8. 2015, ve kterém Ústavní soud výslovně konstatoval, že Nejvyšší soud pochybil, když stěžovateli nezaslal k replice vyjádření státního zástupce NSZ ke stěžovatelovu dovolání; byť v uvedené věci Ústavní soud neshledal vybočení z ústavněprávních mezí spravedlivého procesu, jelikož samotné vyjádření státního zástupce nepřineslo pro řešení věci nic nového a Nejvyšší soud z něho explicitně ani implicitně nevycházel. Ve stěžovatelově případě ovšem naopak mělo vyjádření státního zástupce NSZ zcela zásadní charakter, neboť státní zástupce NSZ, na rozdíl od svých kolegů na nižších stupních, se přiklonil na stranu obhajoby a navrhl veškerá předchozí rozhodnutí zrušit a zprostit stěžovatele obžaloby. Obzvláště za takové situace byl pak Nejvyšší soud rovněž povinen jednak věnovat tomuto stanovisku odpovídající pozornost a adekvátně se s ním vypořádat a jednak s ním i seznámit stěžovatele a dát mu možnost repliky.

87. Ústavní soud ve svých rozhodnutích pravidelně zdůrazňuje princip rovnosti účastníků řízení, který představuje stěžejní zásadu spravedlivého procesu, jež své normativní vyjádření nachází především v článku 37 odst. 3 Listiny. Tento ústavní princip garantuje rovné postavení účastníků soudního řízení co do práv, jež účastníkům určitého typu řízení přiznává právní řád [srov. nálezh sp. zn. II. ÚS 657/05 ze dne 21. 8. 2008 (N 146/50 SbNU 291)]. Obdobným způsobem je tento princip interpretován i v ustálené judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, jež za součást práva na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy považuje zásadu „rovnosti

zbraní“. Z této zásady je pak dovozováno, že každé procesní straně má být dána přiměřená možnost přednést svou záležitost, včetně důkazů, za podmínek, jež ji nestaví do podstatně nevýhodnější situace, než ve které je její protistrana (rozsudek ESLP ve věci *Dombo Beheer B. V. proti Nizozemí* ze dne 27. 10. 1993 č. 14448/88, § 33). Podle Evropského soudu pro lidská práva „pojem spravedlivého procesu zahrnuje také právo na kontradiktorní řízení, podle kterého musí mít účastníci nejen příležitost předložit každý důkaz nutný k tomu, aby obhájili svá tvrzení, ale také musí být seznámeni s každým důkazem nebo stanoviskem, jejichž účelem je ovlivnit rozhodování soudu, a musí mít možnost se k nim vyjádřit“ (srov. rozsudek ve věci *Kysilková a Kysilka proti České republice* ze dne 10. 2. 2011 č. 17273/03, § 36; nebo rozsudek ve věci *Krčmář a ostatní proti České republice* ze dne 3. 3. 2000 č. 35376/97, § 40).

88. Ústavní soud považuje **nezaslání vyjádření státního zástupce k dovolání k replice obhajobě za porušení stěžovatelova základního práva na soudní ochranu a spravedlivý proces, jelikož nerespektuje kontradiktorní charakter dovolacího řízení.** Vyjádření státního zástupce NSZ v posuzovaném případě obsahovalo konkrétní stěžejní argumenty k věci, jež představovaly zcela opačné posouzení, než na jakém setrvala obžaloba v řízení před soudem prvního stupně i v řízení odvolacím. Bylo tak povinností Nejvyššího soudu v řízení dovolacím dát prostor obhajobě k reakci na uvedenou argumentaci, a to bez ohledu na to, že se rozhodující senát soudu s argumenty státního zástupce NSZ neztotožnil. **K tomu je nutné uvést, že na dovolací řízení není možné nahlížet jako na prostor pro autoritativní doktrinální výklady sporných právních otázek, nýbrž jde primárně o řízení soudní, ve kterém soud nalézá právo v aktivní součinnosti se stranami řízení v souladu s principy rovnosti stran a kontradiktornosti řízení. Argumentace stran je pro posuzování dovolání zcela klíčová a nenahraditelná, a proto musí být stranám dán adekvátní prostor pro vyjádření a reakci na stěžejní argumenty protistran.** K tomuto však ve stěžovatelově případě nedošlo, čímž bylo ze strany Nejvyššího soudu porušeno jeho právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 a v jeho důsledku i čl. 37 odst. 3 Listiny (aspekt rovnosti účastníků řízení a kontradiktornosti řízení).

89. Ústavní soud bere na vědomí vyjádření předsedy Nejvyššího soudu k dopisu obhájkyne stěžovatele ze dne 16. 12. 2015, v němž předseda Nejvyššího soudu konstatoval, že vydal pokyn k změně dosavadní praxe Nejvyššího soudu tak, aby odpovídala právním závěrům uvedeným v usnesení sp. zn. II. ÚS 1576/15 ze dne 11. 8. 2015 a byla v souladu se shora citovanou judikaturou. Ústavní soud považuje zvolené řešení ze strany předsedy Nejvyššího soudu za správné a dostatečné.

IV. Závěr

90. Ústavní soud závěrem shrnuje nejdůležitější závěry, k nimž v posuzovaném případě dospěl.

91. Je v rozporu s právem na spravedlivý proces, pokud odvolací či dovolací soud nad rámec svého zákonného oprávnění (srov. § 254 odst. 2 trestního řádu), jakož i procesních pravidel pro dokazování spekulativně mění skutková zjištění nalézacího soudu, aniž by provedl všechny relevantní důkazy, z nichž tato skutková zjištění vyplývají. Změny skutkových závěrů není možno provádět ani implicitně v rámci vyvozování nových právních závěrů. Pokud je takové přehodnocení skutkových zjištění provedeno v neprospěch obžalovaného, pak je rovněž v rozporu s presumpcí nevinny.

92. Při posuzování, zda určité jednání splňuje podmínky putativní nutné obrany, je třeba vycházet z představy toho, kdo k obraně přikračuje. Neboli, závěr o naplnění či nenaplnění podmínek putativní nutné obrany musí odpovídat především tomu, jak se daná konkrétní situace, s ohledem na všechny své okolnosti, jevila právě obránci, nikoliv útočnickovi či třetímu nezúčastněnému pozorovateli, nezatíženému subjektivním vnímáním útoku ze strany obránce. Nerespektování tohoto pravidla může vést k odsouzení obránce v rozporu s čl. 40 odst. 2 Listiny a případně i čl. 39 Listiny.

93. Nezaslání vyjádření státního zástupce k dovolání k replice obhajobě je porušením stěžovatelova základního práva na soudní ochranu a spravedlivý proces, jelikož nerespektuje kontradiktorní charakter dovolacího řízení. K tomu je nutné uvést, že na dovolací řízení není možné nahlížet jako na prostor pro autoritativní doktrinální výklady sporných právních otázek, nýbrž jde primárně o řízení soudní, ve kterém soud nalézá právo v aktivní součinnosti se stranami řízení v souladu s principy rovnosti stran a kontradiktornosti řízení. Argumentace stran je pro posuzování dovolání zcela klíčová a nenahraditelná, a proto musí být stranám dán adekvátní prostor pro vyjádření a reakci na stěžejní argumenty protistran.

94. Ze všech shora uvedených důvodů Ústavnímu soudu nezbylo než ústavní stížností napadený rozsudek Krajského soudu v Praze č. j. 6 T 32/2014-590 ze dne 27. 10. 2014, rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 To 12/2015 ze dne 3. 3. 2015 a usnesení Nejvyššího soudu České republiky č. j. 6 Tdo 703/2015-70 ze dne 16. 7. 2015 zrušit.

95. Ústavní soud zároveň zrušil i usnesení Krajského soudu v Praze č. j. 6 T 32/2014-774 ze dne 14. 9. 2015, neboť jde o rozhodnutí akcesorické meritorním rozhodnutím, jejichž zrušením v nich pozbylo základu. O odkladu vykonatelnosti tohoto usnesení Ústavní soud samostatně nerozhodoval vzhledem k výsledku samotného meritorního přezkumu ústavní stížnosti.

96. Bude nyní na obecných soudech, aby pokračovaly v řízení postupem podle § 314h a násl. trestního řádu v souladu se závaznými právními závěry vyslovenými v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy).

Poučení: Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 26. dubna 2016

David Uhlíř
předseda senátu